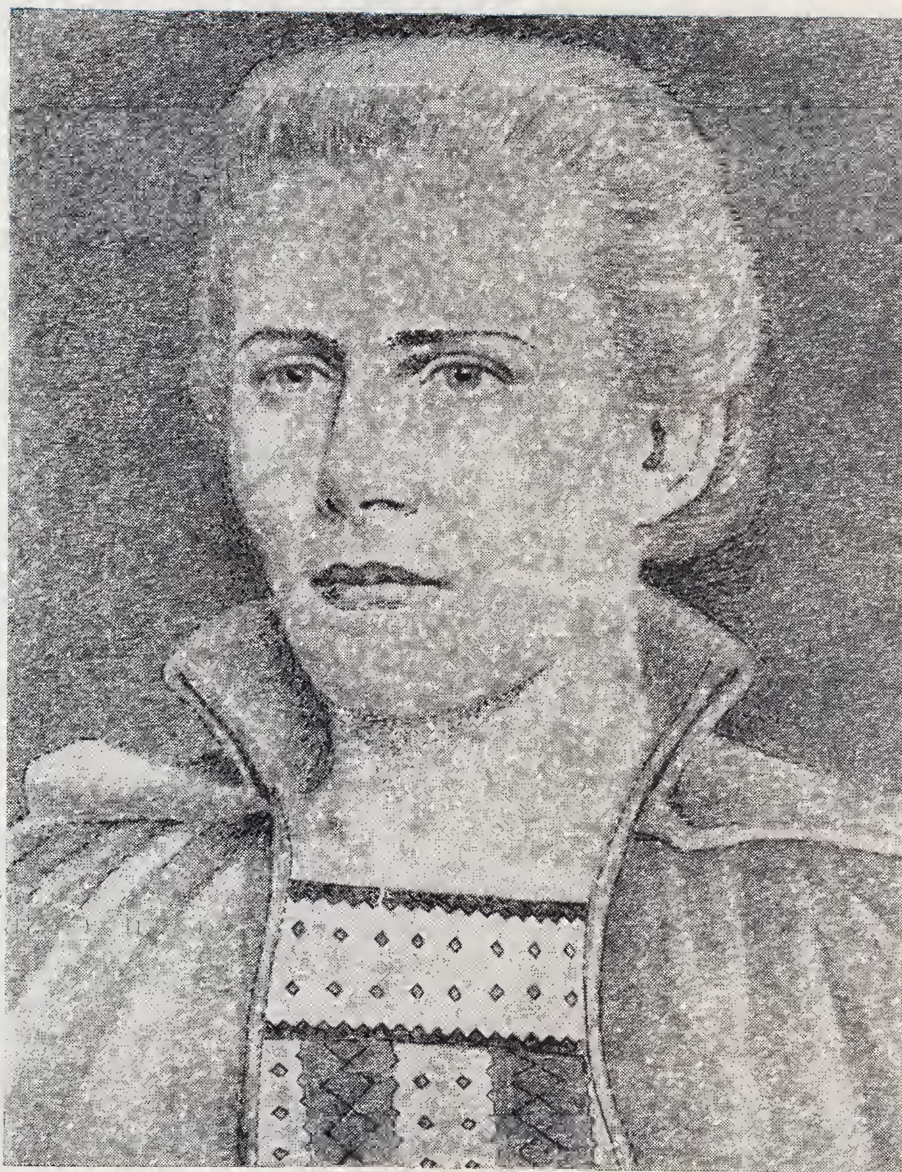

Самостійна Україна

ЛИСТОПАД - ГРУДЕНЬ, 1967

INDEPENDENT UKRAINE

Леся Українка

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE
2315 West Chicago Avenue
Chicago, Ill., 60622
Ukrainian Monthly
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $5.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois.
Published by the
Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York, N. Y., 10003

Від Редакції:

Ми одержали одного листа з України з Різдв'яною тематекою. Передруковуємо його без змін, пропускаючи місцевість і прізвище авторки.

Зближаються Різдв'яні Свята. У площині споминів відбудемо ми з Вами ці Свята, що йдуть. Може душа не є ув'язана у тілі й може лишати його на мить - на часок і може мандрувати почерез простір? — Прийміть таку можливість бодай на момент. І тому: по давному, прадідівському звичаю - на Свят Вечір - кожне з нас вільне місце лишіть при столі - тарілочку із ложкою Свят Вечірних страв, поставмо і свічку окрему засвітім - це все на те, щоб у гостину прибули і ті, що відійшли у всесвіт і ті неприсутні, що по світі широкому розсипані. Ми всі прийдем до себе взаїмно у гості - і я прийду! Отак Свята будуть веселіші і більш змістовні - бо буде велика трапеза і всі місця кругом заняті.

У Свят Вечір - я кликну до Вас крізь простір «Христос Родився» і відберу від простору відповідь: «Славіть Його»!

На Новий Рік уранці «сійся, родися. . .» пішлю в простір - і відберу з простору Ваші засівання - бажання.

Отож, Кохані - на Свята відкиньте геть турботи, журу, сум, тугу, відкиньте, відкиньмо, бо для бажанно людини немає простору і перепон.

Христос Родився!

26 грудня 1967

Обнімаю й цілую Вас сердечно

Мирослава

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XII ЛИСТОПАД — ГРУДЕНЬ, 1967 Ч. 11-12 (223-224)

СПІВРОБІТНИКАМ, ПЕРЕДПЛАТНИКАМ, ЧИТАЧАМ — ЗАСИЛАЄМО НАШІ НАЙКРАЩІ ПОБАЖАННЯ З НАГОДИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО і НОВОГО, 1968, РОКУ.

Редакція і Адміністрація «СУ»

Ніна Туз

У НІЧ РІЗДВА

(Оповідання).

І ангели співали в небі алілуя...

Вночі їх забирали на розстріл, і отець Андрій молився за них.

Їх забирали вдень - куди... Вони вмерзають у сніги і лід Сибірських тундр — і залишаються там... Вони грузнуть у глибокі болота, прориваючи канали і прокладаючи дороги — залиті водою, розторощені важким камінням, вони тонуть у тяжкому багні... Мертві вони стоять, як згашені свічки, але їх світло не зникає...

Отець Андрій молився за них.

Їх привозили з Країни, звідки привезли його, багато з них були із сіл, які він знав, дехто був із села, де він жив і служив у маленькій, дерев'яній церкві. Багато було з міст — Києва, Полтави, Харкова — але всіх об'єднувала та сама ідея, та сама мета. І те саме серце билось у їх словах — учителів і селян, інженерів і письменників — серце України. Вони розуміли один одного і один з одним ішли на страждання і смерть. В їх мовчанні була сила Велетнів, яких можна забити, але не можна перемогти, в їх словах був огонь духу, який не можна згасити, в їх серці було світло віри, яке не можна знищити. Отець Андрій чекав своєї черги іти з ними. Він був засуджений на 10 років тяжкої праці в концентраційних таборах, але час не мав багато значення для нього.

«Я ще можу вернутись», він думав, «Я ще можу побачити Воскресення Бога в мойому Краю і разом з нашими людьми співати Славу Йому...»

І він молився за Воскресення Бога, Якого знову розпинали вороги, і відчував у свойому серці краплини живої крови Його. Кров Бога і кров людей осв'ячували землю його Країни, палили рубінові вогні на шляху до майбутнього.

Отець Андрій вірив у Майбутнє.

«Я ще вернуся до своєї церкви...» — і він молився у камері, якби стояв перед алтарем, на якому сльози людей горять, як свічки. Він пам'ятає запах ладану і горячого воску, бачить обличчя людей, що виступають із сизої хмари тіміяму, як обличчя візантійських святих, і вони є святі — люди, що віддають своє життя за Воскресення Христа...

«Вони всюди... в усій Україні...» думає отець Андрій. Його тонке, кольору міді обличчя, об-

рамлене сріблом, видається обличчям, яке буває на старих іконах, аскетичне і надхнене, відрішене від гріхів життя і разом з тим освітлене мудрістю, яку дає життя. Він знав своїх людей і вірив в них.

«Вони ідуть на смерть, але вони переможуть...»

Отець Андрій молився за них. Він не знав іншої зброї, як слово Бога, і його велике горе було, що від нього відібрали його хрест з Розп'яттям. Він зробив собі хрест з двох залізних цвяхів і носив на шиї на чорній тасьмі, яку відпоров від своєї ряси. Ці цвяхи йому подарував в'язень, учитель із Києва...

Вчителя забрали вночі і на його місце привели юнака. Отець Анрій навчився розпізнавати присуд по вигляді в'язня, але молоде обличчя цього було, як промінь. Вперше за багато років отець Андрій відчув крила у свойому старому тілі, субтельний, хвилюючий подих життя і краси. Краси — єдиної речі, яку він майже забув у цих брудних, сірих стінах: він мов дивився у глибоке озеро, в якому б'ють срібні хвилі, мов дивився у темне небо, в якому світяться зірки...

«За що вас?» спитав священник.

«За Україну», відповів юнак. **«Я писав вірші про неї.»**

Можливо, його голос відсвічував у собі його поезії, знову це хвилююче почуття молодості і краси торкнуло священника.

«Так... тут були поети... Чи не дивно — судити людину за вірші. »

Мов огонь у вітрі, спалахнув усміх юнака. «О, пан-отче, поезія є дивна сила! Слово,яке несе в собі людську думку — це вогонь, який не можна спинити, його згасити в одному місці, він спалахнув в іншому!.. Біжить і світить серед темряви, як незгасна ріка, як Молочний Шлях у небі... Людське слово горить, як ватра за ватрою, яку люди запалюють на своєму шляху до майбутнього... Ви вірите у майбутнє, пан-отче? У майбутнє тут, на землі, у нашому Краю...»

«Я вірю, це є, чому я тут.»

«Тоді ви знаєте, що ворог не може згасити ці ватри, бо тисячі наших людей беруть з них золотий вогонь і йдуть вперед, освітлюючи темряву і розпалюючи нові ватри — для тих, хто йде за ними. Ворог може розрубати шаблю, розбити танк, забити людину, але він не може згасити вогонь ідеї! Цей вогонь горить навіть після смерти людини, яка запалила його — і тому ця людина є вічно жива серед живих! Це є, чому ворог не може знищити нас... Я бачу, пан-Отче, як тисячі, тисячі наших людей ідуть з цим вогнем у руках і в серці...»

Очі поета дивились у темряву, і темрява розступалась перед ним — мов ніс він у своїх руках священний вогонь і запалював золоті ватри на свойому шляху...

«Вони, хто забивають нас, бояться нашої думки не менше, як нашого чину. Вони сірі постаті без обличчя, забрали від нас усе — нашу землю, нашу мову, нашу релігію... Вони на нашій землі збудували країну, яка є злою породією нашої України. . . Вони змусили наших людей славословити своїх тиранів у нашій власній мові — чи може бути більш жорстоке, витончене у свойому садизмі знущання з народу, з Нації!.. Чи може бути більш огидна у своїй іронії і брехні травестія на людську гідність, на нацональну гордість і національний дух? Вони не тільки зробили Україну бранкою, вони кинули її у свій гарем і хотять примусити співати шлюбну пісню!.. Але Україна — у сльозах гніву — співає Марш Повстання і піднімає меч проти свого напасника. О, пан-отче, є щось, що ворог ніколи не зможе відняти у нас — нашу гідність людини, нашу гордість бути Українцями! Нашу надію перемогти, нашу присвяту Рідному Краєві — такому, який Бог нам дав, а не ворог зробив! Вони не можуть відняти у нас нашу віру в Бога і Україну... Бог і Україна — це наша провідна ідея, наша Різдв'яна Зірка... У цей мій останній Різдв'яний Тиждень на землі я можу тільки сказати: **Україно моя, Христос Раждається...**»

В тиші камери, де зтортуровані люди спали тяжким, болісним сном, слова поета піднімались, як сяючі крила, здавалось, що падають стіни в'язниці, падають камінні мури навколо України — і в просторі, ще тремтячому від останніх боїв, встає земна і прекрасна Вільна Україна, в славі, блакиті і сонці...

«Я вірую, Господи...» тихо скозав священник. В ці слова він уклав усе, що ні міг висловити інакше — віру в Бога, що запалює в душі людини священний пломінь боротьби за волю.

«Я вірую, Господи, і я є з вами...»

«Пан-отче, я не можу розповісти вам про нас, вас можуть забити за знання... Але в мій останній час я хочу сказати вам про те, що ви знаєте, як священник — про безсмертя людини. Людина не є свідома свого безмертя, поки вона живе лише для себе своїм маленьким життям і вмирає маленькою смертю — мов осипається попілом... Але є смерть, як неземний вогонь, який запалює дух живих — це смерть воїнів і святих. Смерть робить їх безсмертними: їх дух, їх ідеї, їх сила живе у жи-

вих — і живі перемагають! Я є тільки один із воїнів за свободу України, і я знаю, що ми не гинемо даремно. Навіть мертві, ми не складаємо своєї зброї — «Поховайте та вставайте, кайдани порвіте!...» гремить голосом з Небес над нашою Країною, рве наше серце до бою, вкладає зброю у закайданені руки. Ідея свободи живе і б'є ворога! Шириться і росте святий поломінь ідеї Звільнення України... Одні згорять у ньому, впадуть під кулями ворога, як ми, але тисячі інших візьмуть нашу душу і силу... Я відчуваю це тепер цілком інакше, глибоко в середині себе самого, бо я маю впасти під кулями тут у підвалі — сьогодні чи завтра... Вони прийдуть за мною під ранок, вони завжди приходять під ранок брати на розстріл...»

Він взяв руку священника і тримав у своїй.

«Ви не мусите плакати, пан-отче. І ви не моліться за мене зараз... Моліться за тих, які мають стати на моє місце — в житті і в боротьбі. Вони ідуть... Я чую їх кроки по всій Українській Землі... Молоді і старі Вони ідуть з вірою у Бога в душі, з правдою у серці, зі зброєю в руках... Вони ідуть стати в битву за Вільну Україну. Моліться, пан-отче, щоб вони перемогли! Моліться за наших людей... Замучені, обкрадені, обмануті, осміяні ворогом, вони піднімаються один за одним — як скуті Титани, виходять із глибин рідної землі і кидають блискавки на шляхах... Їх число — легіон, їх ім'я — Україна, їх сила — правда, їх ідеал — свобода. З нами Бог і Перемога!...»

Очі поета дивились у Майбутнє і бачили Титанів, що рвуть свої кайдани і піднімають землю свою — як святу чашу — до неба, виливають з неї отруту, налиту ворогом, і наповнюють її золотом пшениці і блакиттю неба...

«Для цього варто жити і варто вмирати — вилити отруту з нашої землі і засіяти її пшеницею. Україна — це наше місце жити на землі, яке сам Бог дав нам тут і освятив нашу душу любов'ю до рідного Краю...»

Отець Андрій не мав що додати до цього, він висловлював це у своїх молитвах і вірив, що Бог чув його. І Бог чув.

... Минуло кілька днів, а може, віків... Час,як і життя, не мав реального значення тут — кожної хвилини міг бути спинений у підвалі. Дні і ночі зливались в одну безконечну, темну хвилю, яка плила поза реальністю і несла людей, проти їх волі, в безодню... Десь тут мало бути Різдво — ясна, надземна Зірка, затоплена в цій темній хвилі... Але вона жива і світить, вона стає так близько, як була тоді, коли вперше засяла для людей... Отець Андрій розповідав поетові про свою, так дорогу йому, дерев'яну церкву... як палили її руки безбожних варварів... як з вогню дивились на нього очі святих із старовинних ікон, і як Хрест з Розп'яттям стояв і сяяв у полу'ї і не хотів горіти...

«Але він згорів... і тільки сяє в моїй душі і стоїть тут разом з церквою...»

«Ми збудуємо нову церкву», сказав поет. «Є люди, які вмирають зараз за віру і Україну, будуть жити в ній — у молитвах, у споминах, у сльозах і радощах живих...

... В'язні приходили і відходили, залишаючи в задушливій, сірій камері, ореол мучеників і дух борців, і старий священник думав про перших християн, які боролись і вмирали за встановлення Христа на землі... Вони не мали нічого, крім віри і власного життя, і Христа в їх освітленій душі — вони перемогли. Імператори схилились перед Христом, воїни присвятили йому свою зброю, поети поклали слова Його в поеми і музику, і погани стали святими.

«Він переможе і тепер — Той, хто вмер на Хресті, щоб люди були безсмертні у душі своїй...» думав отець Андрій, і поет розумів сльози і слово в очах старого священника, і незнана поема виникала в його душі, поема, яку він не мав часу написати.

Кінчався тиждень, найбільш дивний тиждень у житті отця Андрія: юнак став йому, як син.

«Ми навіть маємо те саме ім'я — **Андрій Марущак...** Ти син мені, Андрію...» Була глибока, земна любов у словах священика, вперше в житті він любив когось для себе самого, і перший раз в житті він тішився цею любов'ю.

«Мій сину... якби я міг віддати моє життя за тебе...»

Поет схилився і поцілував руку священика.

... Святий Вечір прийшов непомітно мов десь розкрились білі крила Ангела, і людина відчула їх доторк, не знаючи про це і не раліючи. . .

Камера була переповнена. Вдень забрали частину в'язнів і на їх місце вкинули вдвічі більше, забрали знову кількох і привели нових. Відчувалось плутання і поспіх, шалений, нервовий поспіх у в'язничній машині, мов хтось поклявся окропити Різдво кров'ю мучеників... згасити Зірку... поранити серце Дитини болем людей, для яких Вона народилась.

«Сьогодні моя черга...» сказав поет. «Вар-

товий, який добре ставиться до мене, сказав мені, що мене заберуть над ранок...»

Тиша впала як темрява... в ній не може битись серце...

«Сину...»

«Ми не побачимось більше, пан-отче... Сьогодні моліться за мене, але не в сльозах... Моліться у вірі, що я живу з живими... Що я буду жити у Вільній Україні, бо я вмираю за неї...»

Рух надземних крил пройшов по камері і зробив його життя несмертельним... Отець Андрій молився тихо. Поет опустився на коліна і торкнувся губами хреста, зробленого із цвяхів.

Десь розкрилось небо і світло лилося в душу людини.

«Яби я міг залишити свій вірш тут...» сказав поет, «але я не маю чим написати.»

Він пробував вирізьбити нігтями на стіні слова, що палили його. Отець Андрій мовчки подав йому хрест.

Несу до рук Святого Бога
Твоє страждання, Україно.
І вірю: буде перемога
Твого замученого Сина.
Я вірю: Ти піднімеш крила,
Як грізний ангел в День Судовий —
І буде Бога правда й сила
У День Розплати і Любови...

У глибокому мовчанні отець Андрій дивився на викарбовані хрестом слова — і інше вогненне письмо сяяло грозово крізь них...

«Ви не мусите плакати, пан-отче, цей вірш не для сліз!....»

«Сину мій...»

«Я тільки тіло своє залишаю під кулями не душу! Моя душа буде цвісти житом у полі, співсти в бойових маршах нашого війська, світитись у очах дитини, вставати поемою у серці пнета... Можливо, і про мене колись напишуть вірш у День Розплати і Любови — О, ні, пан-отче, нас не так легко забити!...»

«Я буду молитись за вас... це не багато, але Бог чує....»

«У Саду Гетсиманському Христос молився за нас і прийняв чашу від Господа перед тим, як руки катів торкнулись Його... Моліться, пан-отче, в час, коли ми приймаємо свою чашт... Я тільки шкодую, що я так мало жив і ще нічого не встиг зробити. Горить душа моя, пан-отче, горить нестерпним, незгасним вогнем...! У меч перелити б цей вогонь, підняти цей меч до Бога — щоб освятив... Я вже не маю часу, але інші зроблять.... Якби я мав час, о - Господи, якби я мав час!...»

Отець Андрій дивився на молоде, натхнене як колись дивився на обличчя ікон, що горіли у вогні його церкви, на Хрест з Розп'яттям, що стояв у полум'ї і не хотів горіти... «Вони не можуть спалити його, вони не спалять...» люди шепотіли навкола, і блиск вогню відбивався в їх сльозах, і слово Хреста лягало їм в душу.

«Ні, вони не спалять... Вони не можуть спалити Бога в душі людини... вони не можуть забити Сина Його. Сина... Чи можуть забити мого сина? Андрію...»

Дивна думка виникала в незнаних йому досі глибинах, огортала серце нестерпним світлом. Чи можливо це? «Господи, чи можливо це?...»

Він дивився навколо. Люди спали — сірі, змучені обличчя, які через роки будуть снити, як обличчя святих...

«Яка дивна тиша... Господи, помилуй мене... Навчи...»

Отець Андрій поклав руку на плече юнака.

«Я є сильний, пан-отче...»

Але він був втомлений, смертельно втомлений... мов нитки життя рвались одна за одною... Було так гарно відчувати теплу руку священика на своєму плечі, вона тримала його на землі, його землі, яку він так любив... Було так дивно відчувати ніжність людини, яка залишиться на цій землі і буде молитися за нього... Він дав йому хрест викарбувати вірш на стіні...

Несу до рук Святого Бога,
Твоє страждання, Україно...

Поволі він опускався у глибокий сон...

«О, Господи, зроби чудо... Просвіти думки мої і дай силу мені...» — молився отець Андрій.

Поет лежав нерухомо, закриті очі зберігали світло, яким він жив.

В глибокій тиші священик дивився на юнака, і здавалось, ангел схилився над ліжком щоб зберегти життя...

Був ранок, і вони прийшли. Сірі постаті без обличчя стали біля дверей.

«Кожний раз інші... і ніхто не має обличчя як сірі маски смерти...» думав отець Андрій.

«АНДРІЙ МАРУЩАК».

Сірі маски не змінили виразу, коли старий священик встав зі свойого ліжка і тихо пішов до дверей. Він не оглянувся подивитись на поета, він знав, що залишив Ангела з сином своїм...

«Збережи його, Боже, збережи його... Вони

не можуть стріляти двічі того самого... Ми ж маємо то саме ім'я, мій сину...»

Старий священик вірив у чудо.

І сірі маски смерти не могли зрозуміти, чому так легко і радісно іде ця стара людина по залізних сходах — у підвал, де розстріляють... Вони не знали нічого про Різдво і безсмертну любов людини.

РІЗДВЯНА НІЧ

Коли життя, здавалося, спинилось
І у майбутнє шляху не було,
Різдв'яна Ніч на землю опустилась,
Як Ангела сіяюче крило.

У глиб небес розкрилась в цю хвилину —
Щоб Бог на землю до людей прийшов...
Марія, пеленаючи Дитину,
Співала тихо про святу любов. —
І ангели стояли на колінах,
І тиша розстелялася, як білий шовк...

Надземна музика плила навкіль - Марія...
Вона взяла на руки Сина, радісна й смутна,
А із небес, з престолу Господа свята лелія
Світилась нам, як Зірка Різдв'яна.

Ніна Туз

Коментатор

1967 РІК ПРОМИНУВ

Як кожного року, так і тепер варто зробити балянс подій, надій і всього того, що сталося в минулому році, щоб витягнути науку на майбутнє. Очевидно, ми робимо балянси кожного року, але приходиться сказати, що мало витягаємо з них науки. Стан наших «дібр» не втішний. Як і минулих років, Україна дальше в неволі, еміґрація дальше на чужині і єдности між нами мало, хоч співаємо кожної неділі чи не по всіх церквах світу про неї. Але, раз ми вже при цьому, зробім і накінець року Божого 1967 наш національний балянс на фоні всього світу, з долею якого ми більше зв'язані, як нам те приємно, або як собі самі звичайно здаємо з цього справу.

Чорна дійсність в Україні

На жаль, наголовок цього підрозділу повністю відповідає політичному, економічному та культурному станові в нашій Батьківщині. Україна дальше на своєму, Москвою **вигаданому** статусі. Офіційно союзна республіка із правом до відділення від СССР, а на ділі ж колоніяльний простір, все життя якого — у всіх ділянках — підпорядковане цілісно російським великодержавницьким інтересам. Не дурім себе: синій клаптик полотна при червоному прапорі, чи чи прилучення Криму до України, чи видання енциклопедії це не суттєві справи. Навіть евентуальний друк українських поштових марок, чи грошей, чи навіть організації окремої української територіяльної армії — не змінять стану речей доти, доки в Києві до влади не прийдуть люди, що їм доля України буде важливіша, як їхнє все життя. Коли київський уряд зможе викинути російського амбасадора, то щойно можна буде думати, що починаються зміни в Укра-

їні. До того часу ми радимо стримуватися з діточим оптимізмом, бо нарід зрілий не може бавитися у дитячі райдужні мрії мальовані на політичному обрії рукою досвідченого російського ката. Україна є визискувана сьогодні так само, як була вчора і чи буде завтра — залежить у величезній мірі від постави нашого народу. Ми не закликаємо до всенародніх повстань, на це ще час не прийшов, але ми закликаємо всіх свідомих українців в Україні — байдуже яких політичних переконань — готувати масивний всенаціональний опір на всіх ділянках життя. Від прубки у фабриках починаючи, до політичних промов на київському радіо. Заки ми зможемо щось у світі значити — нас мусять респектувати, передусім вороги, а потім і приятелі. Ми не змусимо Росії ніколи визнати нас, як силу, якщо ми цієї сили їй не покажемо, а ми можемо показати. Нас в СССР звиж 50 мільйонів, тобто на 200 мільйонове населення всього СССР 25%, а це поважна сила. Це сила така поважна, що якби Росія думала, що ця сила буде застосована відповідно, вона — в сьогоднішній ситуації — піде для нас на дуже великі поступки, щоб затримати нас при собі. Ці поступки прийдуть скоріше, чи пізніше — але ці поступки не сміють бути частині нашого народу завернути голову і горлати про «свободу». Ці поступки ми мусимо сприймати як зрілий народ, що йде до своєї мети — повної незалежности. Ці поступки — це тільки маленький етап на нашій дорозі. А сьогодні навіть цих майбутніх поступок ще немає. Тому ми закликаємо тих з-поміж нас, хто рад говорити про «великі» зміни на краще, оглянутись поза себе по картках історії і оглянутись на решту нашого народу та не робити із себе політичних блазнів в обличчі поважної ситуації.

Світельця на обрії

Ми не є песемісти. Навпаки, ми свідомі того, що природних речей стримати ніхто не може. Ми знаємо, що після чорної ночі в Україні прийде день. І якщо ми можемо дуже обережно висловитись, то ми хочемо сказати, що перші промінчики сіріють вже на чорному обрії сходу. Тільки перші промінчики. Росія може ці промінчики ґвалтовно закрити плахтами свого червоного імперіяльного засліплення, але що більше вона буде цими плахтами махати, тим краще ми знатимемо, що за промінчиками йде ясний день волі.

Без сумніву, жертви впадуть від її махання, як впали передтим. Але на цьому місці, сьогодні, ми хочемо сказати всьому світові — і Росії — як сказали німцям французькі борці за свободу під час окупації — що за кожну жертву ми відплатимося Росії стократно. Ми рахуватимемо від тепер наші жертви не тисячами, а кожною окремою людиною. Кожний українець в Україні нехай знає, що за ним стоїть вся сила України — сьогодні прихована, завтра в повному розмаху. І ми хочемо, щоб Росія — і російський нарід — знали, що ми відплатимося. Ми не маємо вибору. Вибір лежить при Росії сьогодні. Не буде наших жертв — не буде нашої відплати. Впадуть жертви, то на терези долі ми кинемо російські жертви.

Ми слідкуємо дуже уважно за світельцями на нашому національному обрії в Україні, ми знаємо їх прізвища і ми слідкуємо за їх долею. Ми не забули про мільйони вбитих голодом, про мільйони, що згинули біля побудови «славної» советської індустрії, але ми склонні відтепер рахувати наші жертви поодиноко і цей балянс будуватимемо так само безоглядно, як Росія дозволяє собі безоглядно, не рахуючись ані з опінією світу, а тим більше з нами, господарити нашими засобами, нашими добрами, нашими людьми. Похід комунізму — останнього життедайного застрика, що його дістала умираюча імперія Романових — скінчився безповоротно. Що залишається Росії на майбутнє? Сила? На силу ми знайдемо силу. Ідеї? Жадних. Ідея сьогоднішнього дня, ідея завтрішнього світлого майбутнього — це свобода народів, свобода людини і шлях до неї йде тільки через націоналізм — чи це сьогодні комусь подобається, чи ні.

На чому ми базуємось?

На нашу думку, світ має перед собою два шляхи і третій міраж, що його підтримують насилу всі ті, які лякаються вибору між названими двома шляхами. Перший шлях: розгін зброєнь на всю пару з його логічним закінченням у всесвітньому зударі ясних і темних сил, тотальній війні Америки проти СССР. Другий шлях: повна капітуляція в обличчі брутального атомового погрожування СССР. Міраж: коекзистенція потуг при наявності розгону зброєнь і наростаючих глибоких конфліктів, коекзистенція без жадної розв'язки на майбутнє поза цим самим оконечним вибором між двома названими вгорі шляхами.

Якщо світ стане на другий шлях, тоді нам, українцям, немає що дальше ламати собі голову на майбутні тисячу років. Капітуляція вільного світу перед СССР означатиме для нас перманентну неволю із всіми її неґативними наслідками. Ми не думаємо, що світ вибере цей шлях. Ми навіть певні, що він його не вибере.

Якщо світ стане ясно вже тепер на перший шлях, якого оминути й так ніколи не вдасться, тоді світ — вільний світ — зможе приготовити ґрунт і вибрати поле битви — і не зараз же тільки атомової. Вільний світ взяв би ініціятиву в свої руки (що він вже давно повинен був зробити) і в цій ініціятиві ми бачимо нечувані можливості оминути атомовий зудар. Ми не маємо місця тут на детальний розгляд, до якого ми повернемось у майбутньому, але ми скажемо коротко, що ініціятива вільного світу викличе такий політичний тиск внутрі СССР, що ледве чи ця роздута потвора цей тиск витримає. Не хочемо бути великими оптимістами, але скромно думаємо, що не витримає. Лопне шляхом внутрішньої революції, до якої вільний світ може дуже багато прикласти рук, не вмішуючись активно. Ідеться про політичну і моральну наставу світу. В СССР є двісті мільйонів потенційних революціонерів, але вони хочуть чути за собою моральну підтримку світу, світу рішеного змінити існуючий уклад сил, світу рішеного розбити в пух і прах потворне тіловище модерного дінозавра під назвою СССР. На жаль, досі цього морального підйому у світі не видно. Його політикою керують кола, які ніколи нічого вирішити не уміють — аж буде пізно. Що тоді ми можемо на це порадити? Залишаємо це до аналізи наших читачів.

На третому, названому нами шляху, світ стоїть сьогодні. Цей міраж коекзистенції процвітає помимо кривавих жертв у В'єт-Намі, помимо того, що малий жидівський народ показав всьому світові, що й в нашій добі є можливі Давиди у зударах з Голіятами. Цей пістряк коекзистенції пожирає сьогодні не тільки здорові сили світу, але він пожирає навіть тих, що його плекають і підтримують. На наших очах за останні 20 років в різних державах вільного світу впала ціла низка урядів тільки із-за віри в коекзистенцію і через брак відважних рішень. Навіть американське рішення у В'єт-Намі прийшло не як ясна політична плятформа, але як наслідок стану речей, що силою свого існування втягав Америку глибше і глибше — без, а то й проти її волі. Бо так вже є в природі речей цього світу, що стаються події, яких так звані «великі пляновики» не уміють або не хочуть передбачити. Вони хочуть зберегтися від зудару з СССР — і на кожному кроці із ним зударяються. Але вони це роблять, як м'яч, що відбивається від совєтської стінки. Дуже інакше виглядав би світ сьогодні, якби вони прийняли були на себе ролю тих, що м'ячем кидають. Та хоч ми не надзвичайні оптимісти, ми склонні думати, що десь над нами існують і діють містичні сили, які вирівнюють людську глупоту і хоч і при великих жертвах — втримують світ на його правильному шляху. Тому, і покищо тільки тому ми склонні предсказати, що провідники СССР це знають. Питання тільки, як вони схочуть зійти із світової сцени: з великим гуком атомових бомб, чи тихенько перед розстрільними чотами тих, що були колись ними розстрілювані. Це покаже майбутність, до якої Рік 1968 є одним маленьким кроком.

Д-р Я. Шумелда

В ЦЕНТРІ УВАГИ — ЛЮДИНА

В наших міркуваннях про сучасні складні суспільні та міжнародні проблеми звертаємося часто до домінуючих суспільних устроїв, до філософічних і соціяльних систем, які надають тон і зміст для гієрархії суспільних вартостей Шукаємо вияснень для сучасного складного положення в цілому ряді інших джерел і причин.

Ці шукання, які ведуть нас у глибини психології, соціології тощо, є правильні. Але часто забуваємо стару засаду, що в центрі всього суспільного життя стоїть людина з її системою не лише цінностей, але й зі структурою її характеру та поступовання.

Коли в 20-тому столітті прийшли потворні явища у формі масових концтаборів, нищення мільйонів невинних людей і трактування цілих суспільних груп гірше тварин, це вказувало не лише на кризу суспільних ідей, але в першу чергу на кризу людини, яка могла стати носієм потворного нищення та гірше тваринного поступовання.

Дикість і потворність існували до деякої міри на протязі всієї людської історії. Пригадаймо жорстокі війни в старинних часах, наїзди варварів у ранньому середньовіччі, тощо. Великим осягом християнства було саме те, що в західньо-европейській цивілізації йому вдалося спутати цю дикість і жорстокість та вли-

ти в людину почуття гуманности, скромности і відповідальности за своє суспільне поступовання. В людину вбудовано зверіднє почуття суспільної совісти, яка визначала межі її дії.

Процес формування людяної людини є очевидно далеко складніший чим його можна начеркнути в цій статті. Ідеал такої людини був помітний в грецькій культурі. Римський вояк був символом не лише сили, але й захисту для тих, які сили не мали. Він стояв на сторожі права та правопорядку, які завжди є опорою для людяности. Гуманізм і Ренесанс, впарі з християнством, поглибили ці елементи гуманности та оформили остаточно ідеал гуманно-клясичної людини.

Ця людина немов виросла зі століть довгих зусиль і змагань. Вона виявлялася на різних відтинках у різних формах. На найвищих щаблях суспільно-державного життя у формі державних мужів — джентельменів. В науці ця людина видна була як безпристрасний шукач правди, який науці віддавав усе своє життя. На військовому відтинку це були лицарі, яких зобов'язували строгі засади як для війни, так і суспільного поступовання. А побіч згаданих найвищих світських суспільних слоїв, лежала гуща всього населення, що насичена була почуттям щирої та непідфальшованої релігійности, яка є завжди джерелом гуманного відповідального суспільного поступовання.

Знаємо багато про зміни, які проходили в системах ідей на протязі 18-го і 19-го століття, але ми ще не повністю свідомі того, що ставалося з тою клясично-гуманітарною людиною. Вона якось зникала з одних ділянок життя та рідшала в інших. Найбільший удар для неї та її спустошення прийшли на керівних щаблях суспільно-політичного життя. Частини процесів зникання виплеканої на протязі довгих століть людини, відбувалися ще недавно, немов ще на наших юних очах... А тоді, на підтвердження тих змін прийшли масові звірства та інші форми нелюдяности.

Це, що на перший погляд виглядало на кризу ідей, було в дійсности виявом затяжної кризи людини, яка поглиблювалася цілими десятиліттями. Покищо ще замало перспективи, щоби зрозуміти точно всі злами в людині, зокрема в суспільно-політичній людині. Аналізуючи типові постаті, можна сказати, що ця людина ставала спрощено праґматичною, безоглядною чи навіть жорстокою. В інших випадках вона виявлялася як примітивно доґматична, яка на місце суспільного глузду, ставила букви доґм, яким вона сервілістично повинувалася або вдавала, що їм повинується. Ще в інших випадках, зокрема масових, ця людина виявлялася як безкритичний автомат, яким можна було порушувати з гори в любому напрямі.

Що послаблювалося та зникало з колишньої гуманістичної людини? Воля? Інтелект? Ґама почувань чи суспільна совість?

Натуга волі, зокрема наказодавчої та виконної, не зменшувалася, але зростала. Інтелект лишався новими надбаннями майже в усіх ділянках знання. Багато з тих ділянок скріплювали можливості натуги волі та контролі довкілля. Може лише інтелект губився в масі нових знань, ставав безперспективний і зарозумілий.

Ґама почувань, як індивідуальних так і суспільних, розгорталися прямо милевими кроками. Але нова керівна людина не все їх розуміла та брала їх спрощено. Праґматично або доґматично.

Під суспільною совістю розуміється тут в першу чергу почуття відповідальности за кожний крок, який має вплив на другу людину. В дальшому це суспільна поведінка в цілому, яка випливає знутра духових і суспільних заложень даної людини. В цій поведінці видно характер, духову культуру даної людини, її соціяльний такт. Це що називається тут суспільною совістю як сукупність прикмет і поведінки в нормальної людини виключає брутальні акти, негідну людини чи жорстоку поведінку. Натомість включає широку ґаму гуманности й почуття того, що християнська засада називає «не роби другому того, що тобі не миле».

Глибокі зміни та злами прийшли саме в тому, що тут називається суспільною совістю людини. На місце відповідальности приходила безвідповідальність, що часто перемішувалася з цинізмом і жорстокістю. Тактовність і повага до других підмінювалася грубіянством, а гуманізм старим «людина для людини вовком». Особиста культура немов порохнявіла, а в цілому ряді помітних випадків прямо виявляла помітне здичіння.

Вище згадані зміни та злами є так складні та приховані, що вони часто непомітні та недоступні для нормальних спостережень і дослідів. Їх береться часто лише як випадки збочень чи враховується на конто впливів тих чи інших ідеологій. Вони (процеси та зміни) є часто ще незрозумілі тому, що вони прийшли в добі, якої наголос положений на соціяльне, що побудоване на співчутті до положення других одиниць і суспільних груп. Що більше, акти здн-

чіння виконуються часто в ім'я соціяльного поступу.

Людина як суспільна істота є продуктом цілої ґами впливів, починаючи з родинного середовища, а кінчаючи світовими культурними та суспільними процесами. Але людина є одночасно сочкою, в якій всі ці впливи перетоплюються. Вона інтерпретує ідеології, дає і виконує накази. Людина зі зломаною суспільною совістю має нахил застосовувати свої ідеї та пляни цинічно та брутально. В ній немов вибито сочку, в якій деструктивні погляди могли процищувати. Вона вхлинає в себе все хаотично і не знає різниці між першорядними та другорядними цінностями. Всі накази приймаються нею безоглядно та безкритично мов менекіном. Тому й її акти безправ'я мають тенденцію ставати масовими й для них часто не має меж контролі.

В сучасній світовій літературі, а в тому й українській, у вихованні, психології та в різних ділянках суспільних наук є помітний зворот до проблем і внутрішнього життя людини. Під впливом думання категоріями мас, масових рухів і ідеологій мов загубилася увага до людини. Її обезцінено навіть там, де їй надавалося прикмет над-людини чи ставилося в центрі соціяльних перетворень. Їй присвячено за мало уваги та змінам, які проходили в її суспільному світогляді.

Стаття ця мала на меті лише підняти складність питань модерної людини та злам в тому, що ми називаємо змінами в її суспільній совісті. Ці питання спільні як для Сходу так і для Заходу.

Денис Квітковський - Квітка

СКВУ

Про Світовий Конгрес Українців

В днях від неділі дня 12 до неділі 19 листопада 1967 року в місті Нью Йорку, в З'єдинених Державах, відбувся, перший такого рода в історії України, Світовий Конґрае (Вільних) Українців. Наша преса, велика і мала, подала дуже докладний звіт про цю небуденну подію. Мені залишається хіба поміркувати над тим, що вже написано, а в додатку над тим, про що наша «велика преса» або взагалі не писатиме або писатиме згідно з засадою головного редактора Свободи — значить те і про те, що і про що наша громада, на думку «великих» редакторів, має право знати.

І, пічнемо наші міркування від великих — від найбільших річей, а на кінець аж перейдемо до комічних...

І, ще пригадаю: «мої міркування» є дійсно моїми і тільки моїми міркуваннями. Не висловлюю думки чи позицій ані іншої особи чи осіб, ані якоїсь групи чи груп.

Україна на свойому Світовому Конгресі.

Помимо того, що Світовий Конгрес був подуманий як конґрес «вільних» Українців, значить Українців поза межами своєї батьківщини, то зміст, стиль і тон цьому конґресові дали «невільні» Українці. Після вступного слова Впреосв. Митрополита Максима Германюка, та особливо після заяви Вспреосв. Архиепископа Мстислава Скрипника, що українська православна церква була й хоче і надалі залишатися з народом в усяких умовинах його історичного ставання — Світовий Конґрес Українців звернув свої очі на український народ, там, дома.

Змаліли й зблідли і так малі еміграційні справи, затихли фронти й тільки маєстат українського народу, як провідна зірка, могутньо спалахнув на овиді.

А після того прийшла обдума, зрівноважена, але рівночасно глибока й повна віри доповідь ред. Івана Сирника на тему «Українці в країнах свого поселення». Доповідь була цікава й будуюча своїми фактичними даними й ствердженнями та тією могутньою деклярацією віри українця поза межами батьківщини - віри в Україну, віри в день воскресіння українського народу.

Доповідь проф. Юрія Бойка на тему «Духовий стан в Укваїні і еміграція» впровадила на залю нарад Світового Конгресу живих братів і сестер наших в Україні сущих. Прийшли вони на наші наради в крові й кості. І оповідали вони нам, устами професора Юрія Бойка, про своє життя, про свою боротьбу, про свою незломну віру в Україну, віру, яка давала і дає їм силу духа й тіла змагатися, каратися, мучитися, але ніколи не каятися! І кожний з нас, хто був на тій доповіді на тому Конгресі, міг повторяти за Шевченком:

Дивлюся, сміюся, дрібні утираю, -

Я не одинокий, є з ким в світі жити!
У моїй хатині, як в степу безкраїм,
Козацтво гуляє, байрак гомонить;
У моїй хатині синє море грає,
Могила сумує, тополя шумить,
Тихесенько Гриця дівчина співає, -
Я не одинокий, є з ким вік дожить.

І ми повторяли. Бо на Світовому Конгресі був і Шевченко. Це відчули всі. Відчув це і президент УККА, проф. Лев Добрянський, тому не важився навіть виголошувати англійською мовою своєї доповіді на тему «Концепція нашої політики в житті наших країн.» Шевченко шанував Вашінгтона, батька новітньої Америки чи ЗДА, але рівночасно уважав, що українська мова стоїть на рівні з англійською.

Тому українську мову проголошено обов'язуючою мовою Світового Конгресу Українців.

І на кінець: Дух живої, пульсуючої і в розгарі змагання за свободу - індивідуальну і національну - української людини на рідних землях внесла книжка п.н. «Лихо з Розуму», що її «хтось» нелегально перепачкував з України і яку надрукувала «Перша Українська Друкарня у Франції», в Парижі 1967 року. Книжка має підзаголовок «Портрети Двадцяти «Злочинців». Це збірник матеріялів, які уклав Вячеслав Чорновіл. Передмова «Від Укладача» підписана так: Вячеслав Чорновіл, м. Львів, вул. Спокійна, 13 і датована вона 20.IV.1967 року. Збірник має 335 сторін вісімки.

В передмові Видавництва п.н. «Біла Книга Сторозтерзаної України» , яку написав ред. Олег Штуль-Жданович, м.ін. читаємо: «Ця книга являє собою потрясаючий документ про дійсний стан в Україні. Вона приносить документальні дані про 20 ув'язнених, подаючи їхні «провини», їхню поставу в слідстві й на суді. Вона приносить їхні твори, що були підставою звинувачень, або були писані вже на заслані. Вона подає їхні переживання в листах із в'язниці чи концтабору. Це живий свідок, це наче б гаряче серце на долоні, крик переслідуваних і гордий погляд із-за ґрат тих, що не здаються і не каються».

Ото ж крім «козацтва», що вмашерувало на чолі з Шевченком на наради Світового Конгресу Українців прийшли туди й сучасники, ті, що сьогодні борються в Україні за Україну, ті, що вільні «до», а не «від», ті, що живуть навіть у смерті.

І ця присутність на Світовому Конгресі Українців у Нью Йорку вільних українців з України - хай це буде тільки у формі доповіді про їх життя і боротьбу чи у формі збірника матеріялів, що їх вони прислали нам про себе - є, на мою думку, найважливіший момент, найважливіша частина, найважливіша сторона всего Конгресу.

Ми «тут» і вони «там» злилися в Одно - в одну вічну Україну, - джерело нашого надхніння й історичного прямування.

Другим незвичайно важливим, до того несподіваним навіть для аранжерів Конгресу, моментом Світового Конгресу Українців, що відбувся в Нью Йорку в днях 12 - 19 листопада 1967 року - це спільна Декларація всіх українських церков - Православної, Католицької і Протестанської.

Навіть Впреосв. Архиепископ Мстислав Скипник, Голова Консисторії Української Православної Церкви в ЗДА, хоч і був головним архитектом спільного виступу ієрархів наших церков, напевно був також зазкочений розміром, розмахом і величчю цього об'єднаного виступу. Це був першої ваги історичний факт, перший такого рода в нашій історії й до його успіху, крім людського розуму, спричинилося і Боже Провидіння.

Україна і Бог, Бог і Україна - стали дійсно двома нерозлучними поняттями, двома символами. В боротьбі за свободу України всі ми є синами України, всі з однаковими правами й однаковими обов'язками.

Велич цього історичного кроку зрозуміла й відчула тисячна маса делегатів і вчинила нашим Владикам стоячи велику овацію.

Владика Мстислав плив проти течії на самому початку Світового Конгресу Українців, хоч домагався він спершу не спільного маніфесту - звернення всіх Владик наших Церков, але тільки репрезентації й активної участи репрезентованої ним УПЦ в ЗДА у секретаріяті СКУ. Але його віру в правильність такого домагання зрозуміли, а може краще відчули низи, ті, що були звичайними делегатами й зустрівши ентузіястичними оплесками його виступ, не тільки скріпили його віру, але заставили й інших думати над активною участю наших Церков в рядах світських організацій в боротьбі українського народу за волю. Наша Церква, твердив Владика Мстислав, була завжди з своїм народом, вона писала з ним його історію, тому і в цей критичний час ця Церква мусить бути з народом.

Найближче до Владики Мстислава в його концепції щодо завдання Українських Церков у визвольному змаганні українського народу стояв Митрополит Української Католицької Церкви в Канаді Кир Максим Германюк. Його виступ, так як і виступ Владики Мстислава, недвозначно

вказував на нові шляхи, якими повинні йти українські Церкви.

Наші Церкви, це чи не найбільш постійний, тривалий і могутній чинник у житті нашого народу. Церква існуватиме й тоді, коли світські організації ослабнуть або і зникнуть. І якщо ця Церква буде національною, українською церквою так своєю формою, традицією, характером, як і історичним прямуванням - наш нарід матиме той угольний камінь, з якого зможе знову почати будову свого світського храму. Бо хоч основне завдання Церкви є служіння Богові, то є вона рівночасно твором смертної людини, яка виконує волю Бога, але рівночасно не сміє забувати й про долю свого найближчого ближнього. І коли цей ближній потребує допомоги - Церква має бути першою, яка таку допомогу дасть.

В боротьбі за свою людську й національну сьободу, український нарід потребує допомоги своїх Церков.

І таку допомогу українському народові в його боротьбі за свободу рішилися наші Церкви дати. Для цього всі наші Церкви найшли спільну мову й усі вони рішилися вступити в ряди Світової організації і працювати там, спільно з нашими світськими провідниками, в ім'я і для добра українського народу. Спільний маніфест-звернення до українського народу, що його відчитав як речник усіх, Впреосв. архиєпископ Мстислав (Українська Православна Церква в ЗДА), підписали Владики Української Православної Церкви, Української Католицької Церкви та представники українських Протестантських Церков. До Президії Секретаріяту Світового Конгресу Українців ввійшли: Впреосв. Митрополит Кир Максим Германюк від Української Католицької Церкви, Впреосв. Архиєпископ Мстислав Скрипник від Української Православної Церкви та Пастор Іван Яцентий від Українських Протестантських Церков.

І тому, що Українська Церква в Україні заборонена законом, нищена, й переслідувана, тому що її ієрархи згинули з руки безбожної імперіялістичної Москви, яка брутальною силою завоювала наші землі й далі держить їх у неволі силою і розбоєм, тому, що вірні наших Церков моляться до Бога, як перші християни, в катакомбах і тому, з огляду на такий стан в Україні, українська церква там не має змоги виявити своєї волі і намірів - спільний, об'єднаний виступ наших Владик на Світовому Конгресі в Нью Йорку є голосом всієї України.

Якість Делеґатів

Третім величезної ваги моментом Світового Конгресу Українців в Нью Йорку в днях від 12 - 19 листопада 1967 р. був факт не так кількости, як якости делеґатів. Це не був з'їзд партійних «однодумців», які голосують не по-совісти, але за піднесеною рукою свого «лідера». Ні. Це був з'їзд делеґатів серіозних, поважних, делеґатів, в яких любов до України була нерозлучно пов'язана з почуттям історичної відповідальности. Це були делеґати, які, не тільки не шукали за «провідною рукою» лідера, але готові були навіть голосувати проти нього, якщо б він був зважився поставити партію чи групу понад Україну, її інтерес.

Помимо того, що підготовчі комітети Світового Конгресу зазначували в програмі, що всі рішення Конгресу мають переходити «оваційно», то ви відчували з всієї атмосфери Конгресу, що засідають там не маріонетки, не «рядовики», за яких говорить і рішає партія, але люди, чого вони приїхали туди, знають що хочуть, і вмітимуть рішати менше чи більше «оваційно» по своїй українській совісті і згідно з їх розумінням добра української справи. Це ствердження відноситься до всіх делеґатів - «мельниківських», «бандерівських» «уердепівських», «православних», «католиків» і звичайних, простих. . . Коли добродій Осип Лисогір хотів, від президії Конгресу, але за згодою делеґатів, вислати телеграму «вибачення» до посадника міста Нью Йорку за те, що нібито маніфестація під советсько-московською місією до ОН мала за різкий характер, бо, наприклад, перестрашений поліційський кінь наступив на ногу якомусь поліційському офіцерові, то ці, гідні й поважні делеґати, без слів, тільки своїм «віддихом здивування» заставила д-р. Лисогора відтягнути цей вмесок. Бо якщо телеграму треба було вислати, то не з перепрошенням, але з протестом проти того, що поліція не допускала чи фізичною силою стримала демонстрантів піти аж під саму московську місію і при тому досить поважно поранила цілу низку демонстрантів і арештувала кількох із них. Поліція ця мабуть не знала, а президія наша забула, що протиамериканським демонстрантам московська поліція в Москві дозволяє іти під саму американську амбасаду, вибивати там вікна й «червонилом» мазати стіни.

Делеґати на Світовий Конгрес Українців добилися того, що їх присутність на цьому Конгресі подала на першу сторінку Нью Йорк Таймс-у. Бо хоч маніфестацію на суботу дня 18 листопада 1967 р. заповіли з президії в Медісон Сквер Ґарден, то проспроваджували її самі делеґати, без президії, або без більшої її частини.

Оповідав мені мій добрий друг З. Дмитрів із Лондону, Англія: «Ми дійшли по 67-ій вулиці до Лексінґтон евеню і там поліція загородила нам дорогу всякими барикадами, людськими (поліційним) муром і «кіннотчиками». Це мене, і таких, як я, обурило. Ми крикнули: «Хлопці, на барикади». І ми прорвали барикади, відсунули на бік поліцію, «збентежили» і зробили «непослушними» поліційські коні та «залили» Лексінґтон евеню. При тому мене поліція кинула на брук і добре потовкла». Я бачив його поранені ноги, особливо коліна.

Американська преса зрозуміла цих українських демонстрантів і представила їх у правдивому світлі: як дійсних, відданих українських патріотів і безкомпромісових борців за свободу своєї Батьківщини.

Хто був на Світовому Конгресі Українців, той відчув - дехто може перший раз у житті! - велику гордість з того, що він українець. Українець - без ніяких додатків і кваліфікацій. Бо якщо в усяких комісіях і «кокусах» і велися ще завзяті дискусії за таке чи інше представництво в Секретаріяті СКВУ того чи іншого «середовища», то на залі нарад, і, що найважливіше, в серцях і умах делеґатів було одно, єдине «середовище»: Україна.

Зміна стійки?

Четвертим позитивом Світового Конгресу Українців у Нью Йорку в днях 12 - 19 листопада 1967 року це, на мою думку, зміна стійки, значить факт, що місце старшої генерації забирає молодша.

Не має сумніву, що найважливішим постом з ново-створеному органі СКВУ, в Секретаріяті, це пост самого Секретаря. І якраз на цей пост вибрано людину молоду, людину, душа і світогляд якої формувалися у розгарі другої світової війни.

Микола Плавюк, перший Секретар світової «федерації» Українців, - це духовий продукт українських визвольних змагань часу другої світової війни. У тій війні він не був ще «лідером», але був він уже свідомим виконавцем доручень своїх старших побратимів. Для нього наші визвольні змагання не є історією, яку оповідають інші. Але рівночасно не є вона для нього предметом мемуарних міркувань, «золотим часом» підстаркуватого мрійника. Микола Плавюк належить до генерації, яка змужніла в боротьбі за свободу нації, яка доспіла в цій боротьбі й тепер, цілком природно, перебирає в свої руки стерно українського історичного корабля з часто добрих, але услаблих уже рук своїх попередників.

І добре сталось так, що на пості президента Секретаріяту осталась людина старшої генерації. Комбінація досвіду з ініціятивою - це чи не найкраща комбінація в громадсько - політичному житті.

Факт - і природну конечність! - зміни стійки повинні зрозуміти й наші «монархісти» з Нью Йорку. Вміти зійти зі сцени це, мабуть, тяжче, більш скомпліковане мистецтво, як вихід на сцену. Власна думка про свою незаступимість тільки шкодить українській справі: з одного боку молодша людина на їх місцях виконала б крсще своє завдання, а з другого, якщо ми всі вмиратимемо на своїх постах, то під дозором кого і за порадою чиєю виховуватимуться нові провідники?

Тому добре, що пост Секретаря в світовій федерації українців зайняла молода людина. Завдання першого секретаря величезне: він ставитиме основи під нову інституцію й від його здібностей, його вміння, його візії майбутнього завдання й ролі Секретаріяту спілки Українців у цілому світі залежатиме доцільність і доля такого тіла.

Наші найкращі побєжання належать Миколі Плавюкові, першому Секретареві Світового Конгресу Українців. Наші побажання ідуть в парі з вірою, що він добре й совісно виконає своє завдання.

На марґінесі тільки хочу зазначити, що найкращий дотепер публічний компліммент на адресу добродія Миколи Плавюка появився на сторінках «Лиса Микити» (Листопад 1967 р.). Читаємо там: «З добре поінформованих кол повідомляють, що СКВУ тільки тому не провалився, що п. Микола Плавюк з Українського Національного Об'єднання конче хотів бути всесвітним секретарем». Можливо мати тільки найбільший подив і рівночасно довіря до здібностей сили волі людини яка вміла не тільки скликати собі СКВУ, але й заставила цей Конгрес вибрати себе «всесвітнім» секретарем.

Молодь, молодь, молодь.

Наступним, п'ятим, підбадьоруючим моментом Світового Конгресу Українців у Нью Йорку в днях від 12 до 19 листопада 1967 року, це блискучий виступ нашої молоді з мистецькою програмою в Медісон Сквер Ґарден і рівночасно спонтанна участь тієї молоді в маніфестаціях, особливо в маніфестації в суботу, дня 18 листопада. Казав мені пізніше один мій приятель, роджений уже в Канаді українець: Коли я побачив на арені в Медісон Сквер Ґарден стільки нашої молоді, в одностроях своїх молодечих організацій чи в пестрих українських національних стро-

ях, - перша сльоза радости й гордости покотилася по мойому обличчі. . . А коли ця молодь почала виконувати перші мистецькі точки програми - граціозні рухи наших дівчат і бравурні присюди наших хлопців, - друга сльоза з'явилася в моїх очах». . .

Виступали, згідно з програмою, молодечі організації Пласту, СУМА, ОДУМ і МУН. Найчисельніше були заступлені Пласт і СУМА, хоч око чужої преси полонив найбільше виступ танцювальної групи МУН при УНО з Монтреалю (Канади). Тому наша подяка належить так самій молоді за її прекрасний виступ як і рівночасно - чи може в першу міру - тим, що організують і виховують молодь.

Присутність і активна участь нашої молоді на СКВУ мали величезний виховний вплив на формування української душі цієї молоді, а рівночасно були вони запорукою для нас, що українська справа не закінчиться на нашій генерації, але перейде вона в добрі руки наступних генерацій.

Національна гордість є незамінимим кормом національної свідомости. А хто з нас, молодих і старших, не був гордий із своєї приналежности до української нації підчас маніфестації в Медісон Сквер Ґарден і підчас маніфестації під будинком советсько-московської місії в Нью Йорку?

Статус Української мови

Шостим здобутком Першого Світового Конгресу Українців в Нью Йорку в днях 12 - 19 листопада 1967 року було визнання за українською мовою статусу світової мови, на рівні з англійською чи іншою. Про це ніхто не говорив. Але це всі відчули й зрозуміли.

Зрозумів це в першу чергу президент УККА, проф. Лев Добрянський. Я був на всіх конвенціях УККА від 1949 року аж до недавньої IX Конвенції в жовтні 1966 року. І за ввесь цей час я ані разу не чув, щоб професор Лев Добрянський вимовив хоч одне слово українською мовою. Світовий Конгрес Українців у Нью Йорку він мусів вітати українською мовою - ломаною, кострюбатою, занечищеною, але українською. Віримо, що після цього конгресу голова УККА навчиться правильно писати, говорити і читати українською мовою, бо на цьому Конгресі він напевно відчув і зрозумів, що українська мова є не тільки незамінимою перлиною й постійною вартістю української духової культури, але є вона рівночасно й одиноким середником порозуміння й тим самим духово-ідейної пов'язаности всіх українців в історичному аспекті.

Заперечення чи занедбання української мови є рівночасно із запереченням і занедбанням нашої тисячолітньої історії і культури, а тим самим нашої національної ідентичности та індивідуальности. Це розуміє Москва, тому вона всіма засобами намагається відібрати нам нашу мову. Занедбуючи чи навіть недоцінюючи вагу української мови - ми граємо в руки Москві.

Для українців, розсіяних по цілому світі, в «нових країнах свого поселення» - українська мова це чи не одинокий і наймогутніший лучник не тільки комунікації і порозуміння, але і духово-історичної пов'язаности та ідейної цілеспрямованости.

Тому й не може бути українського провідника, малого чи великого, без знання української мови, а тим самим української історії й культури, велич і дух яких можливо відчути й зрозуміти тільки через українську мову.

Мірило величі. . .

Сьомим характерним моментом Світового Конгресу Українців в Нью Йорку від 12 - 19 листопада 1967 року був факт, що він був у певній мірі тим мірилом, на основі якого можливо було оцінювати велич чи малість так ріжних груп як і поодиноких осіб. І мені здається, що багато наших «великих» людей і «найчисельніших», чи «найсильніших» середовищ відчули й зрозуміли, що в обличчі «еміґраційної» України вони не є такі великі чи такі чисельні.

Пригадую собі ще з гімназійних часів оповідання про якогось там короля, що передше був звичайним пастухом. І щоб не забувати про своє пастуше походження, він наказав завжди ставити череп'яну посуду біля золотої і срібної. . . Американці, особливо ті великі американці, на провідних, відповідальних постах, в своїх заявах і промовах люблять покликатися на своє почуття смиренности в обличчі величі завдань, що їх вони мали б виконувати.

Тільки дійсно великі люди можуть бути смиренними, бо тільки їм дано силу духа й ума бачити велич справи чи ідеї і їх земську малість.

Оповідають, що один із приятелів Сократа поставив запит оракулеві з Дельфі, хто є наймудрішою людиною в Атенах. Жрекиня відповіла: Сократ. «Оракул», сказав Сократ, «вибрав мене за наймудрішого Атенця тому тільки, бо я є одинокою людиною, котра знає, що вона нічого не знає». А після цього прочитайте собі в Свободі статтю д-ра Галамая на тему: Засідати, але з ким?

На Світовому Конгресі Українців у Нью Йорку, хто мав очі - міг бачити себе і своє «середо-

вище» в дзеркалі більшої України, України, яка не вмішується в ніякі вузькопартійні рямки. В цьому дзеркалі т.зв. «американська Україна», наприклад, виявилася меншиною від тієї уяви, яку вона сама про себе мала, а на перше місце вибилася навіть не Формоза, але знову таки Европа, ця найтепліша колиска найбільших народів і найбільших культур світу; в тому числі й колиска українського народу. В обличчі тієї дійсної України - всі ми, одиниці і групи, партії і «середовища» є тільки меншими або більшими знаряддями на її услугах. І якщо ми зрозуміли цей залізний закон нашого буття - Світовий Конгрес Українців був успішний.

Деякі тіні Світового Конгресу Українців

Світовий Конгрес (Вільних) Українців у Нью Йорку в днях 12 - 19 листопада 1967 року мав, побіч своїх незаперечних великих позитивних сторін, також і маленькі тіні. Це й природньо. Навіть сонце має свої тіні. І так як я не вичислив усіх позитивів, так я не вичислю і всіх негативів. Все, що пишу про цей Конгрес це тільки мої міркування на маргінесі цього Конгресу. Пишу «на маргінесі», бо я самий був тільки на маргінесі. . .

Соборність. Слово соборність побіч слова єдність — це найбільш уживані поняття в нашому політичному словнику. Але обидва гасла мабуть не для всіх мають той самий зміст.

Історично соборність, в політичному розумінні, була створена актом з 22 січня 1919 року й означала вона об'єднання чи з'єдинення всіх українських «земель» в одну суверенну Українську Державу. Від того часу ми мали майже щороку святкуємо, побіч суверенности, ще й соборність України.

Але хоч законно «воєдино» злилися українські «землі», то цей «шлюб» має і по сьогоднішній день повний романтичний характер «залюблених» тільки, бо ці «злиті» частини дуже часто домагаються «окремих» прав і привілеїв, або принаймні певної «деклярації любови».

На Світовому Конгресі Українців знехтовано цей дійсний бік соборности: до Секретаріяту ввійшло за багато людей із «західніх українських земель» і за мало із «східних». Теза, що Українець є і повинен бути українцем без огляду на «землю» свого походження не промовляє до тих, що опинилися в меншості. І я їх розумію (з іншої точки зору): Україна за велика, щоб не мала своїх національно-провінційних відмінностей. Єдність в ріжноманітності є найкращою єдністю. Ми, як нація, є могутньою симфонією звуків, а не одним звуком, одним тоном тільки. Симфонія тратить на своїй красі й величі, коли «вирвемо» з неї хоч один тон, один інструмент.

тому:

— До Секретаріяту СКВУ повино було ввійти більше число представників «східних земель» України. Це недомагання повинен направити другий Світовий Конгрес Українців... у Торонті.

— Так само до Секретаріяту ковинно було ввійти більше православних, бо хоч це був Конгрес «вільних» Українців, то говорив він в ім'я всієї України - вільної і невільної. А православних є більше в Україні.

— В ім'я рівності полів в Секретаріяті Світового Конгресу треба було дати більше голосу нашому жіноцтву.

Хоч у підготовчому Комітеті «СКВУ» засідав один із «найбільших» наших «укакалогів», він же експерт і по церковних справах, то всеж таки в первісній редакції статуту Секретаріяту не було місця ані для наших Церков, ані для жіноцтва, не говорячи вже про «пропорційну соборність». Пізніше Церкви й жіноцтво «добилися свого», але не було кому встати й боротися за справедливе представництво земель України.

Секретаріят: Секретаріят СКВУ, так по-свойому задумі як і по свойому складі є виразом недовір'я - недовір'я в можливість взагалі такого об'єднання й недовір'я один до одного.

«Ротаційність» органів Секретаріяту - два роки в Канаді, два в ЗДА й два в Европі, зо зміною керівних осіб, це гнилий компроміс, бо позбавить він цей Секретаріят тяглости в праці й найважливіше, відповідальности. Хто відповідатиме за діяльність Секретаріяту? Три президенти, три секретарі. . .

Склад першого Секретаріяту також не формувався на принципі найліпшого, але на принципі приналежности кандидата до того чи іншого «середовища». Середовища делегували найкращих із своїх рядів - так треба припускати - але тому, що Світовий Конгрес Українців мав би бути централею громадських, а не політичних організацій, то які шанси мав ввійти до Секретаріяту хтось, хто не належить до ніякого політичного середовища?

Але надіймося на найкраще й бажаймо першому об'єднанню українців і його керівним органам якнайкращих успіхів.

«Середовище»: Я особисто не люблю слова «середовище»». Воно чомусь нагадує мені слово «видовище». Але є воно й з нимм треба числитися. Означає це слово певну групу людей чи ліпше групу співзвучних організацій, які діють, як окреме тіло, в цілости українського громадсько-політичного життя.

Світовий Конгрес Українців прийняв до відома існування «середовищ» і привітав їх. Точка [illegible]та «Привітання Світового Конгресу Вільних Українців» звучить частинно так: «Визнаючи важливу ролю українських політичних самостійницьких середовищ в українському зорганізованому житті на еміграції, СКВУ вітає це середовища, в тому Державний Центр Української Народньої Республіки в екзилі, Закордонні Частини Організації Українських Націоналістів, Організації Українських Націоналістів та Український Гетьманський Рух.»

Впадає в очі, що не привітано середовище УГВР, ОУРДП і може інші, але що найважливіше: Державний Центр УНР зачислено до «середовищ». Мені видається, що державний центр або є державним центром або його не має. Називати Державний Центр Української Народньої Республіки в екзилі одним із середовищ є нечемно і не правильно. Ніякий державний центр, в існуючій державі чи в екзилі, не може і не повинен бути одним із середовищ. Це політично-правно-нонсенс. Якщо «комусь» дуже залежало на тому, щоб представити нас як цілу серію «самостійницьких середовищ», як стоголову потвору, то це справа того «когось», але на цю «концепцію» не повинен був піти СКВУ, як цілість. Треба було компромісу? Є речі, де компроміс - компромітує!

Але, щоб не розбивати Світового Конгресу, гідніший компроміс міг бути такий: «СКВУ вітає Державний Центр УНР». . . і.т.д., без нікому непотрібного й навіть шкідливого вступу про «важливу ролю середовищ» така дуже важлива. Віримо, що й цю аномалію направить наступний Світовий Конгрес Українців, якщо наш державний центр не буде ще в Києві.

Гонороманія. Побіч «титуломанії» ми захворіли на «гонроманію». В початку «моїх міркувань» я звертав увагу на цю хворобу, але даремно. Зробив собі тільки ворогів. Редактор доктор Волтер Душник, наприклад, навіть не відповідає на мої поздоровлення. Але це справи не міняє. Кажуть, що Сократ не хотів брати ніякої публічної посади тому тільки, що це зобов'язувало б його до певної льояльности й не давало б йому змоги проповідувати й захищати певні принципи, в які він вірив.

Я гадаю, що якщо стіл з почесними гостями був за великий під час Шевченківських святкувань, то почесний стіл на бенкеті Світового Конгресу Українців перейшов усяку мірку пропорції і достойности. Пропорції тому, що за тим столом засіло пропорційно до решти «публіки» за багато достойників, а мало достойно було це тому, що в той час як радна міста Детройту, велика українська патріотка і діячка, панна Маруся Бек не мала навіть призначеного місця серед «простих», то засіли за той почесний стіл люди, які ані стажем, ані віком, ані. . . нічим не дорівнюють їй. Якщо поодинокі особи не мають самі міри, не знають «свого місця», то хтось повинен про це подбати про них. Не виронцуймо снобів.

І далі: чи такі ми бідні на провідних людей? Чи факт припадкового населення над Гадсоном, в околицях Нью Йорку, діє як чарівна паличка й наділяє такого поселенця всіма прикметами народного «помазанця» й автоматично ставить його в ряди «лідерів»? Якось так є, що інші нації, чи «середовища» тільки, рекрутують своїх провідників з усіх просторів їх «поселення», а ми чомусь звузили свій вибір лідерів у ЗДА тільки до Нью Йорку й околиці.

От, на протязі останніх двадцятьох років ми не могли видати з себе навіть «товстмастерів»: Як не Лисогір, то Душник, як не Душник, то Робертс, як не Робертс то Лисогір, як не Лисогір то Душник і так у безконечність. Виглядає, що крім усяких інших прикмет нашої еліти з над Гадсону, вони дуже старанно плекають культ взаємної адорації. А цей «культ» такий важливий в атмосфері гонороманії.

Зовнішний Аспект Підготовки. Організаційний Комітет СКВУ, що находився в ЗДА, практично в руках Екзекутиви УККА, фатально не дописав у зовнішній ділянці його підготови: Не було не тільки відповідального бесідника американського уряду, але не було навіть гідного привітання. Канада в певній мірі врятувала ситуацію.

В додатку до цього, цей комітет не вмів «зацікавити» американську пресу цією величезною імпрезою. Якщо б не маніфестація, зо спонтанним вибухом протесту наших «долів», то вістка про цей Конгрес не була б попала на сторінки Нью Йорк Тайм-у. Бо дати платне оголошення, і заплатити за нього 11.000. - потрапить кожний, хто має гроші. Мені видається, що можливо було «купити» якогось доброго журналіста за менші гроші. Але це вимагає праці, вміння робити зв'язки й зацікавити неукраїнців нашою визвольною справою.

В цій ділянці Екзикутива УККА пасла задніх давно, виявила вона свою повну нездарність і в підготові та переведенні СКВУ.

Заключення і пересторога. Але всі тіні Світового Конгресу Українців у Нью Йорку такі блідї, як плями на сонці. Так як плями на сонці не затемнюють сонця, так і тіні СКВУ не затемнять того блискучого успіху, яким був Світовий Конгрес.

Важливе, щоб цей Конгрес не залишився паперовою деклярацією, а був він добрим початком до нової співтворчої доби в нашому громадському житті: щоб ми почали «громадою», спільно, разом, «обух сталить».

О. Зибачинський

НА РОЗПУТТЯХ ЕПОХ

(Продовження)

Всеж таки, незалежно від цього необхідно підкреслити, що під оглядом еволюції людини Христос таки переів певну ґравітаційну зміну чи функціональну мутацію психологічної структури людини. З одного боку він припинив вічноповторні циклічні упадання людства назад до пів-звірячих форм існування, а з другого — призвів до ступневого оживотворення психічних потенціялів найширших народніх мас. Таким чином, вперше в історії людства появляється культура, що так чи інакше є теж досягненням широких мас, а не тільки вибранців долі. Без сумніву, така культура неодмінно мусить стати казаном кипучих сил, що інтерпенетруються, антагонізуються, невтралізуються і координуються або взаємно виключаються. В основному це сили живого християнства, що процесують духові інтереси людини, народів та людства і сили антихристиянські, що всякий розвиток концентують по лінії своїх переконань, уподобань чи власних інтересів, цебто архаїчні сили, що вертаються до традицій минулого, футуристичні сили, що розвивають утопії майбутнього, згл. анархічні сили, що усамоцільнюються.

Тож природний стан розвитку такої це зростаюча динаміка сил, — динаміка верхів і низів, динаміка неймовірних комплікацій, динаміка агонізуючих криз, динаміка катастрофічних загроз. Перводжерельною основою цієї динаміки це екзистенціяльний дуалізм іманентного ума і трансцендентальної душі, які не знаходять одного спільного знаменника для своєї необхідної інтеґрації. **Внаслідок цього людина сучасности стала роздерта між менталізмом персональности, що прагне світу, й метафізикою душі, що прагне абсолюту.** Після трьох століть такого експансивного розвитку, ум самоцентрично встановився, як виключна самоспасенність людини. Критерії добра і зла в його свідомості стали відносні, а межі між ними затерлися. Він відістотнив Бога, уприроднив світ і змеханізував людину. В намаганнях перемогти свою фе-

Ів. Розгін

ЯРОСЛАВ САМОТОВКА

(Закінчення)

Мав він двох приятелів українців галичан, що працювали в німецьких установах, один як я довідався уже на еміґрації був членом ОУН, і пізніше німцями знищений (в 1943 році), а другий тоді був лише симпатиком, але добрим приятелем Ярослава. Він зараз перебуває в Німеччині, має свій варстат праці, є членом ОУН і багато допоміг мені написати цього нарпса. Оці два українці були сталими відвідувачами і Ярослава, і моєї хати. Приносили вони багато цікавих новин, особливо не радісних, щодо становища на фронті, відносин німців до нас українців та новин з «політики». Через них Самотовка одержував і нелегальну літературу з Праги, Берліна, Києва. Один з цих українців працював в гаражі генерального комісаріяту і одного разу був відряджений до Берліна за автами. Женучи кілька авт «ходом», він як начальник цієї автоколони — перетранспортував великий вантаж літератури, загально-освітної, наукової і, звичайно, політичної. В тому транспорті були видання Тиктора, Тищенка, Варшавського наукового інституту, УТГІ з Подєбрад, комплети «Вісника» Д. Донцова, видання Т-ва Волинь, і звичайно багато видань «Пробоєм» з Праги. З того транспорту ми вперше познайомилися з Історією Українського Війська, Історією Української Культури та збірником Паріжного «Українська Еміґрація та її культурна праця» (не пригадую точної назви), «Холодним Яром» Вороніс Горського, з «Волиню» У, Самчука та інш. Зі збірника Паріжного я персонально довідався про

номенальну іманентність цей ум заступив навіть надфеноменальності трансцедентальности концептами безцілемірного ставання в часі та енергетичної вічности матерії в просторі. Цей іманентний людський син відрікся свого трансцедентального Батька, змагаючи до узурпації Духа та до інтронізації натомість самого себе. Його ідеал — встановлення самосвідомої раціональної людини, яка стала самоціллю; його шлях — вічна баталія за менталізацію феноменального світу; його розвиток — першування іманентного шляхом обезлучення трансцедентального; його мета — досягнення власної безсмертности шляхом ідолопоклончої культури ума.

Однак, револьта ума почалася всього декілька століть тому, тоді коли душу Христос процесує вже біля двох тисяч літ. Тож розум не в стані ні перемогти, ні опанувати, ні усунути цю душу, тільки знеславити, підірвати або заперечити її. Таким чином прийшло в лоні цієї культури до її сучасного двоторового розвитку, що в розбіжний, взаємозаперечний і погубний. Тут всі зародки відродження або впадку цієї культури.

Історія людства це теж повторна історія родження та занепадання його культур. Всяка культура **родиться, як послідовне змагання трансцедентального до експресії в іманентному за допомогою душі; вона занепадає, як періодичний бунт іманентного проти трансцедентального за допомогою самоцільного ума.** Типічними прикладами можуть послужити грецька культура, що розвивалась, як перевага душі над ставальним умом і римська цивілізація, що поставала, як перевага самослужільного ума над душею. Обидві розв'язки були нестабільні й мусіли впасти. Яскравіше унаявнює цю проблематику Захід. Середновічна культура Заходу це перевага християнської душі на дантикою заплідненим умом. Модерна цивілізація це перевага самосвідомого ума над душею, що стаґнує. Обидві розв'язки нестабільні, обидві — проминальні. **Стабільна розв'язка вимагає рівноваги між трансцедентальним та іманентним, як функціональної одности двоторового розвитку, цебто інтеґрації ума і душі в одності цілої людини, яка є іманентною і трансцедентальною дійсністю водночас.**

Чи християнство сучасности ще спроможне на такий подвиг? Нині воно вже відмінне від християнства ранніх періодів. Християнство ранньої доби стояло перед перед завданням бути життєтворчою силою похідної історії. Для цього воно мусіло приземлити свою метафізику до спадщинного реалізму доби і коштом такого компромісу стабілізувати проростання людства своїм трансцедентализмом. Це неодміно призвело до інтенсивного організаційного уцерковлення християнства та до його екстенсивного уполітичнення. Християнство стало рівнозначне з церковництвом, що призвело до історичного союзу між

своїх деяких земляків, знайомих начальників військових частин з часів визвольних змагань, навіть і про своїх родичів, що опинилися на еміґрації, а з якими я уже давно перестав листуватися. Привіз тоді пан Іван багато тризубців і портретів українських діячів, в тому полковника Мельника, па тлі українського прапора з націоналістичним тризубом. Це був справжній скарб для нашого міста. Ні я, ні хтось інший, що допомагали мені компонувати цей нарис так і не знаємо, яким чином тобто, хто цей транспорт літератури надіслав? Було висловлено навіть побажання щоб в цьому нарисі звернутися до осіб, що працювали в Берліні, може хтось «обізветься» і подасть точнішу довідку про історію цієї літератури? Коротко сказавши, п. Ярослав став для Дніпропетровського справжнім «вікном в Европу».

В ім'я історичної правди, треба сказати, що до Дніпропетрівська, приїжджали представники інших політичних угруповань. Персонально мене відвідували кілька осіб від Екзильного тряду МНР, як наприклад п. Борис Ржипецький, п. Волошин від організації УВК на Волині, один пан, прізвища його не пригадую, але знаю що німці його знищили — приїжджав від генерала М. Садовського, приїжджав післанець від п. Ів. Лютого-Лютенка, за його сином. Прислав когось теперішній Архиепископ Мстислав, щоб розшукувати його батьків. Кілька осіб, в тому покійний Іван Шпаківський, повернулися з еміґрації і почали включатися в місцеве культурне й громадське життя. Отже, рух уже був помітний, але мова йде про людину, що як воїн, прийшов на певний відтинок небезпечного фронту, щоб виконати наказ Організації. З офіційних документів мав він знамениту «Виказку» з Берлінського УНО, студентську посвідку і залікову книжку з віденського університету. В Дніпропетровському, як службовець і науковець університету мав відповідні посвідчення і одержав місцевий поліційний документ, отже мав можливість жити і працювати леґально. Це полегшувало йому і підпільну працю.

Як я уже сказав, не знаю його ід-

церквою і державою. Таке церковницьке усвітовлення християнства призвело до встановлення релігійно-державного абсолютизму, що радикально заперечило визвольну доктрину християнства. В результаті кризи, що заснувала, пришла релігійна реформація і ренесанс ума. Реформація змагала до встановлення вільної експресії душі, ренесанс — до вільно експресії ума. Перше призвело до націоналізації церковницького розвитку на заході, друге — до національних революцій. Таким чином ідея свободи це в широкому розумінні історична дитина християнського трансцеденталізму, як батька, й іманентности ума, як матері. Це досягненя вимагає окремого підкреслення — **ця християнська фавстівська культура душі та ума здатна виводити з дуалізму своїх перводжерельних основ шляхи і методи розв'язки своїх криз, видвигаючи нові вартості, що спроможні призводити до дальшого поглибленого й поширеного розвитку.** Мілітантний етос, універсальний інклюзивізм, перманентний революціонізм, дивна здатність перетворювати осібня в персональність, плем'я — в нарід, нарід — в націю, а націю — в подвижника людства, стоять далі в основі цього християнства. До періодичних криз християнство все знову призводять його церковницькі та доктринерські збочення, що розминаються з духом Христа. Однак, ця религія здобувається на все нові реформаторські імпульси, що статику церковщини усувають безпосередньою динамікою душі, свої доктринерські збочення — національною, соціяльною та расовою експансією свого етосу, а в новіших часах — теж оновленням своєї метафізичної Правди за допомогою інтуїтивного ума.

Нині ясно, що в тій мірі, в якій християнське церковництво не вернулось до тріюмфальної безкомпромісовости Христа й не розвинуло універсального інтеґралізму, як вічної основи для універсального поглиблення й поширення сучасного етосу життя, — існує криза заходу по ленії душі; а в тій мірі, в якій ідея вольностей не роз винулась в ідеал свободи і не дійсняє чин людства, — існує криза світу по лінії ума.

пільної праці, але дещо уже на еміґрації довідався від учасників його групи, і в тому, від бувших науковців університету в Дніпропетровському. Бувший доцент, а тепер науковець одного з американських університетів п. П. К., в розмові на тему про підпільну працю його з Самотовкою, розповідав просто таки неймовірні випадки, які вони тоді плянували і здійснювали. Це окрема тема, яку збирається сам учасник зробити. Скажу лише для прикладу, що мусіли вони уже тоді поборювати не тільки німецького окупанта, але й більшовицьке підпілля, яке часто діяло і руками німців, і власними засобами.

Для характеристики постаті Самотовки, та його випливу на молодь, ще треба подати такий факт. Один молодий хлопець, що не був хрещинний під більшовиками довідавшись, що батьки мають тайнство хрещення довершити уже тепер, просив змінити його ім'я на Ярослав, щоб навіть в такий спосіб наслідувати героїчних і загально людських якостей Самотовки.

І справді, він поєднував в одній особі і людську скромність, і відвагу революціонера, і особистий чар молодої культурної людини, і доброго українського патріота. Я не зустрічав особи, щоб про Самотовку думала інакше.

***

В липні місяці 1942 року, Ярослав Самотовка просив в університеті відпустки, щоб поїхати до Білої Церкви і Києва. Само собою, що не було ніякої причини йому відмовити. Одержавши офіційну посвідку він виїхав. Ще перед тим, до нього прибув якийсь черговий нібн «зв'язковий», що називався Сергій Крук. Цей Крук мав заступати Ярослава під час відсутности і навіть мешкати в його кімнаті.

Поїхав Ярослав Самотовка і не повернувся. Пізніше виявилося, що він не прибув до призначеного місця і невідомо де дівся. Сергій Крук заходив до мене і на мої турботи про долю Самотовки, відповідав, що Ярослав забарився але скоро повернеться. В той самий час виносив з його кімнати речі (документи, верхній одяг, все крім меблів). Отже, Сергій Крук уже знав, що Самотовка не повернеться, а говорив неправду. Скоро настали зміни і в університеті, цивільна німецька влада вирішила припинити навчання, зглядно заборонила поновлювати, а тому: що я не давав згоди на це, призначений німцями куратор університету балтійський німець Круґ — видав наказ, яким усунув українське керівництво з університету й заборонив мені, проректору проф. В., секре-

тареві п. Ш. і Ярославові Самотовці — вступ до університету. В цьому наказі ще було сказано, що він, тобто куратор призначив спеціяльну комісію «для встановлення моєї діяльности» в університеті. Разом з тим, призначив професора П. Малова, росіянина, новим ректором а замість звільнених співробітників нових трьох фолькс-дойчів. Щоб я «не маніфестував» мого безробіття — німці видавши мені «марш бефель» заставили виїхати з Дніпропетровського до Києва, нібп то для праці у ветеринарному інституті, що мав бути організований. Приїхавши до Києва відразу з'явилися до мене зацікавлені чинники, що досліджували справу зникнення Ярослава Самотовки, в особах д-ра Юрія Чайківського та інших, прізвища яких не можу тут подати. Нічого більше я не міг їм сказати, крім того, що знав. При тому порадив розвідати у Сергія Крука, що заступав Самотовку перед і підчас відсутности Ярослава. На моє здивування почув, що ніхто із співрозмовників Крука не знає, і що його ніхто з Києва до Дніпропетровська не посилав. З того логічний висновок, що Сергій Крук був підставленою особою і мав пряме відношення до зникнення Самотовки.

Не знаю, які наслідки дальшого розсліджения цієї справи, але збираючись писати цього нарпса, я звернувся до кількох учасників тих подій за додатковими інформаціями. Кілька осіб відгукнулися, і справді прислали деякі інформації, але щодо самого зникнення Я. Самотовки — то лише висловили кілька більш-менш правдоподібних припущень. Тому, що я мав на меті лише подати відомі для мене дані про працю Самотовки в Університеті, не торкатися його підпільної діяльности, а тим більше не мав наміру виясиювати подій пов'язаних із справою зникнення його, — я не переказую всіх висланих мені інформацій про смерть Самотовки... Нехай самі автори висловляться на сторінках «Самостійної України», чи іншого друкованого органу.

***

Тому, що окремі листи одержані мною від його приятелів, та учасників подій — мають низку фактичних даних, які доповнюють мій нарис я мушу дещо переказати з тих листів. Наприклад, один визначний церковний діяч в листі з січня 1965 року писав мені таке.

«Спішу відповісти на Ваше прохання, а саме сказати пару слів про свого друга сл. пам'яти Ярослава Самотовки. Походив він родом з Войнилова, біля Калуша, Галичина. Батько його учителював у Войнилові аж до другої світової війни. Мав він сестру Марійку, яка на жаль померла в молодому віці, рік чи два після закінчення гімназії. Марійка, як і Ярослав училися в гімназії в Станиславові а мешкали на станції у моїх родичів вісім років. Ми оба на протязі кількох років були разом, в тій самій клясі, бо ми були однолітки, а заразом дуже добрими приятелями і друзями. Наша приязнь не переривалась на протязі гімназіяльних навчань. Славко, так ми всі його звали, був надзвичайно характерним хлопцем, спокійний і лагідний на вдачу. Серед своїх товаришів користувався великою повагою і любов'ю. Був дуже добрим учеником, а слабшим в науці товаришам допомагав як міг. За те його всі любили і шанували. Не було такого випадку, щоб він не прийшов з допомогою для тих товаришів, що її потребували. Був присутній на всіх студентських сходинах і всюди брав активну участь.

Зложивши матуральний іспит в 1930 році, він перенісся до Львова, і записався на університет, на Відділ Правничий. Правничі студії закінчив з успіхом, на протязі чотирох років. Наша приязнь перервалася з хвилиною від'їзду до Львова.

Славко принагідно, будучи на відвідинах у своїх родичів, заскакував і до мене на якийсь час, щоб привітатися та поділитися своїми враженнями. Знаю рівнож, що після одержання диплому магістра прав, він був на практиці аплікантом у одного з наших українських адвокатів, прізвища якого на жаль не пам'ятаю.

Зі Славком втратив я контакт з вибухом другої світової війни. Під час большевицької окупації, а відтак і німецької, я вже з ним більше не мав нагоди стрінутися. Від других товаришів я довідався, що Славко працює в підпільній організації, а після нібп то в партизанці.

Будучи вже на еміграції, в Німеччині, я довідався, що Славко загинув на рідних землях, але серед яких обставин — мені на жаль не відомо.

Це все, що в коротці міг я сказати про свого доброго і незабутнього друга сл. пам'яти Славка...»

Другий мій «кореспондент», також приятель Ярослава Самотовки, надіслав мені кілька листів, з дуже цікавими матеріялами. Не маючи можливості подати дослівно всі листи, бо в них багато відомостей, що не відносяться до істоти справи, а чисто персональні, я мушу подати лише окремі місця із двох листів, з 12 грудня 1964 року і 5 квітня 1965 року. Автор знахо-

диться в Мюнхені, і час від часу приїжджає до ЗДА. Отже, в першому листі автор пише.

«Ваші щирі слова дуже мене зворушили, бо Ви згадуєте про найкращі хвилини в моюму житті. Вас цікавить особа покійного Ярослава Самотовки, що про нього Ви хочете написати нарис. Як Вам відомо, я з Ярославом познайомився в кінці 1941 року у Вас на університеті, в Дніпропетровську. Про те, що я залишився живим у 90 % завдячую йому. Він належав до тих людей в підпіллі, які старалися за всяку ціну здобути найбільше при найменшій втраті наших патріотично наставлених людей. Як Вам відомо, увесь вільний час, я проводив в його товаристві. У зв'язку з тим, в мене залишилася найкраща думка про нього не тільки як революціонера, але також як людину. До того всього, треба підкреслити, що він мав високу культуру, яка спонтанно впливала на його оточення, а спеціяльно на молодь в Дніпропетровську. В той час так я сприймав нашого спільного знайомого... А тепер дещо конкретнішого про нього.

Самотовка був приблизно вісім років старший від мене, значить йому могло бути в 1941 році 27-28 років. Народився він мабуть в селі Бойпилові, біля Калушу, де його батько був учителем. Мені відомо, що він мав ще молодшого брата, а його маму більшовики вивезли в 1940 році на Сибір, де вона її загинула. Його батько зберігся перед арештом, аж до німецької окупації, Я особисто говорив з його батьком у Львові, який дуже вболівав за своїм сином Ярославом...» Далі в листі йдуть подробиці всяких пригод автора, що не мають прямого відношення до суті справи як він мусів тікати від німців, бо був попереджений, що за ним слідкує гестапо». Тому, продовжую лише ту частину листа, що відноситься до Самотовки. «В травні місяці 1943 року тікаючи з Маріуполя, я вступив до Дніпротетровська, в надії дещо розвідатися про долю Ярослава. Знаючи наших спільних знайомих я звернувся до студента Р. і він мені розповів про таємниче знищення Ярослава, мовляв його заарештовано. При цій нагоді він сказав, що має нагоду запізнати мене із заступником Ярослава, якимось Сергієм Круком. З цим Круком я стрінувся в білий день, на спортовій площі в Дніпропетровську, навіть передав йому пістолю і амуніцію, бо мені було забагато нести з собою. Розмова точилася навколо Ярослава. Крук заявив, що Самотовку арештувало гестапо під призвіщем Степана Макухи, і він знаходиться на Лівому березі, в німецькому концентраційному таборі...

Почувши цю версію, я через інших людей перевірив цю справу і виявилося, що літом 1942 року не було нікого заарештовано під прізвищем Самотовки, ані Степана Макухи. Це вдалося устійнити через робітників, які виконували технічну роботу в згаданому концентраційному таборі. Одночасно, батько Самотовки, через впливових німців у генеральній губернії і Галичині, поробив заходи довідатися щонебудь про сина. На це дістав негативну відповідь. Аж в 1945 році я зустрінув в Мюнхені п. д-ра К. К. Вона заявила мені, що тоді в Дніпропетрвському, Самотовка був підступно знищений десь біля П'ятихаток.

На цьому кінчаю свої сумні спогади і свій нарис про сл. п. маґістра Ярослава Самотовку, з яким доля судила мене зустрінутися, працювати, добре з ним познайомитися, і через обставини які панували тоді — втратити.

Багато питань напрошуються у зв'язку з цими подіями. Перше, чи варто було такого рівня особу висилати з похідною групою, бо справді, знаючи ситуацію — таким людям загрожувала певна смерть. Друге, що навіть, тепер після 25 років можна відповісти на попереднє питання, що тільки таких осіб треба було посилати. Такі особи залишали після себе навіки незатерні сліди у місцях де вони діяли. Я навмисне узагальнюю це, бо знаю, що подібна була ситуація в Харкові і Києві, не кажучи про Львів.

Отже, Самотовка після себе залишив незабутне враження у всіх з ким він стикався, не кажучи, що залишив він чисельних своїх друзів, які, якщо не знищені в післявоєнному терорі, то залишилися живими працюють, думають і я переконаний, що «згадують» свого друга, учителя.

Я персонально та моя родина, багато завдячує йому, що збереглася від загибелі. Самотовка часто добрими порадами — стримував нас від нерозважливих кроків, а частіше «підсказував» розумні поступовання в різних складних ситуаціях. Я і мої однодумці мимоволі «прислухалися» до порад Я. Самотовки, бо були переконані, що він діяв (і радив чинити нам) не в інтересах якоїсь групи чи партії, а тільки в загально-української справи.

Моє враження, що такі самі були і ті, що його відвідували, згадую тут лише одного, що уже не живе — д-р Яхно, бо живих та активних не зручно при такій нагоді згадувати. На питання професора Андрієвського, в якій галузі він (д-р Яхно) думає спеціялізуватися — він відповів «в галузі служби Україні» бо мовляв, «цей фах тепер найбільше потрібний Укра

їні». Ця розмова відбувалася в присутності Самотовки, і він на це схвально відповів своєю реплікою — «цілком вірно!».

Все таки, на закінчення мушу признатися, що Самотовка «увійшов в мою душу» також і тим, що він надзвичайно шанував, цінив навіть можна сказати обожнював Визвольну боротьбу українського народу в роках 1917-1921 р. Він твердив, не тільки як інші, що мовляв, тепер ми несемо прапор С. Петлюри, бо умираючи він його «опустив, а ми підняли». Зовсім ні, Самотовка був переконаний, що лише така форма урядовання як УНР, що була співзвучною із всесвітнім демократичним рухом, може на майбутнє гарантувати українському народові «рівність в сем'ї рівних». В переходові часи, можливі різні форми і боротьби і управління в Україні, але лише як перехідні, до генеральної мети відновлення УНР, після повалення окупаційного режиму. Що це були слова не на вітер, як кажуть, про це ми переконалися пізніше, зустрічаючись із іншими представниками цієї групи, в тому сл. пам'яти д-ром Ю Чайковським, про якого ми уже писали, Г. Діґровою та іншими, які живуть і працюють над здійсненням ідеалу маґістра Самотовки.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Перш усього, просимо Вш. читачів вибачення за перервання друку цеї статті у вересновому числі.

Редакція «СУ» висловлює щиру подяку проф. Ів. Розгонові за виконання давно обіцяного наміру, написати «Нарис-спогад» про одного із визначніших учасників Похідних Груп ОУН. Але тому, що автор ухилився від дражливого питання чи відповіді про обставини смерти сл. п. маґістра Ярослава Самотовки, то редакція- маючи ті самі матеріяли, якими користувався і автор, вважає своїм обов'язком додати те, чого не сказав атор.

Само собою зрозуміло, що її редакція не може твердити певности обставин знищення Самотовки, проте, і в листах до автора, якими він з редакцією поділився, і в результаті спеціяльного доходження виконаного у свій час проводом ОУН на рідних землях і на еміґрації, стало відомо таке.

Згадуваний в нарисі С. Крук — був не хто інший, як «В. Кук», «Полковник Коваль», «Леміш» тобто, пізніший наступник сл. пам;яти Тараса Чупринки. У свойому зверненні до нас еміґрантів сказав, що він «мав підпільну сітку» большевицьку звичайно, на Східніх землях під час другої світової війни. Серед української еміґрації є свідки, що це стверджують. Отже, сл. п. Ярослав Самотовка упав жертвою з рук большевиків, які діяли у середовищу, яке раніше і тепер називається «бандерівцями» і маніфестує свою ревність Україні, «непримиримість» до українського миру, до української правди.

А ЩО ПІСЛЯ СКВУ?

Світовий Конґрес Вільних Українців, доглибинно сколихнув сливе всю нашу громадськість, розпорошe по цілому світі. Майже півроку всі українські часописи велику увагу приділяли саме Конґресові. Особливої ж гостроти прибрала була права після заклику часописів — «Жертвуйте на СКВУ».

Багато людей висловлювали не лише окремі побажання, але, майже повну програму дій. Заторкано питання не лише політично-національні, але й питання нашого щоденного життя, отже від суто суспільно-громадських, аж геть на кооперативно-господарчих кінчаючи. І як знак згоди всього суспільства на подавані внески, їх ніхто не заперечував.

Зрозуміла річ, люди жертвуючи на таку важливу подію, мали не лише право чекати, але й вимагати від Конґресу, не тільки формального відбутку його, але й тих наслідків, які б той Конґрес дав нашій широкій громаді, щоб керуватися ними надалі.

І СКВУ відбуто, можна сказати, величаво. Ми показали, нескромно кажучи, світові, а головне червоним загарбникам із хижої Москви, що українство, хоч і розпорошене по більш як 20 країнах світу, не схилило голови перед червоною Москвою, як не схилить і перед будьякою іншою, в обороні поневоленого нашого народу, нашої Батьківщини.

Але чи тільки цього прагло наше громадянство від Конґресу, жертвуючи свої трудові засоби? Чи тільки політична сторона роботи була бажана на цьому величавому світовому Вічі?

Якщо «Свобода» свого часу писала: «З'їзд приділить також немало уваги й справам української науки, культури, мови, як основним стовпам на яких тримається українська будова поза межами Рідного Краю і в поневоленій У-

країні», то цим давано програму дій Конґресу, а програма мусіла бути виконаною.

На великий жаль — випало далеко не так, як того бажала наша громадськість, наші жертводавці. Якщо Конґрес ми відбули безперечно з участю всіх партій, усіх угруповань і віровизнань та ще за просторових різниць, поступившися перед «суперниками» сливе всім, чим можна,в інтересі загального добра нашого її України, поступитися, — то наше спільне нещастя, наука наша на своїм З'їзді опоганила славетний принцип Ярослава Мудрого даваного своїм синам.

Де, справді бо бачено, щоб у якогось народу наука основа руху його вперед, була не лише роздвоєна, але... ба! — напівзігнорована? Невже ж організатори СКВУ не знали про це? А наколи знали, як могли допустити до прямої ігнорації такої поважної установи як УВАН і лише НТШ називати «вільною українською наукою»? Кому це було потрібне й хто на цьому виграв?

У щоденному житті ми можемо й повинні мати суперечки (дієві!) над усім, що корисне нам і нашому народові. Але на З'їзді світового засягу, ми не маємо права ділитися. І саме оцей безглуздий поділ ліг колодою на шляху нашої науки та ще й на довго.

Але, що зроблено, того не вернути. Тепер зостає лише розглянути, щож бо зробила та «півнаука», яка посміла виставляти себе Наукою, з великої писки. Нам тут не ходить про науку в усіх галузях. Нас цікавить, що зробив З'їзд «півнауки», — фактично НТШ, — в галузі нашої мови? Адже, мова — це наш основний стовп нашого буття, не лише в Краю, але й тут, на еміґрації.

І треба з усією рішучістю сказати, мило це комусь буде чи ні, мовна галузь зостала недоробленою, щоб не сказати — нічого не робленою.

У «Свободі» (Ч. 209 — 1967) було виразно зазначено, СЗВУН триватиме 14 і 15 листопада 1967, отже аж два повних дні, в часі яких можна було не лише доповісти повні тексти всіх наявних 12 доповідів, але й належно їх обміркувати та зробити відповідні висновки та постанови. Але в програмі т. зв. «Філологічної Комісії» було приділено ледви один-одним день (?) 14. 11. та й той, на жаль, не був заповнений відповідною працею вже тому, що з тузина доповідачів були наявними... ледви 4-5, які, щоб щось таки зробити, просто перечитали «скороти» упляннованих доповідів, над якими майже не було ніякого обміну думок.

Ми в праві запитати: кому були потрібні ті зачитувані, скорочені доповіді, а, головне, що вони дадуть, не кажучи вже нашому народові, який аж так далеко од нас, але нам, розпорошеним по 20-22 державах світу?

Якщоб поминути 9 доповідів, що належали до «Літературознавства» (хоч тут належно було названо!), що були писані лише на те, щоб показати, що автор щось таки хотів сказати, від чого ні науці, як такій, ні тим більше народові нашому поневоленому, вони цілком ані до чого, то не згадати доповідів приділених до «Мовознавства» вже ніяк не можна.

Щож дало «Мовознавство» в своїх трьох доповідях? Прикро казати, але факт зостає фактом: майже нічого, щоб не сказати — цілком нічого. Візьмімо доповідь В. Чапленка: «Адигейські мови — ключ до етногенези слов'ян та інших народів». Прослухавши, як доповідач згадував, що адигейців зостало в наші дні ледви щось кілька тисяч осіб, знаючи з історичних джерел і доказів таких «добровільних» науковців, як інж. Ю. Лісовий, Д. Я. Старух, мґр. Савицький тощо, які доводили, що навіть англійські науковці висновують, що наше Трипілля, отже, наша доісторична людність, була саме тою расою, яка дала була не лише людей, культуру, але й основу мови на всю Европу (читайте: Стюарт Піґот — Стародавні народи), стає надзвичайно сумно, що наші «науковці» шукають чийогось «мовного» хомута, щоб надіти його свому народові та ще й за тих умов, що ніхто з чужинців-науковців не знає й не згадує про якихось адигаїв.

З відсутности доповідача другої доповіді — Р. В. Кухара читано вельми невдалу доповідь «Процес поступової совєтизації (чому б уже не московізації?) української мовної культури в краю». Кажучи про «совєтизацію» сам автор тут таки наголошує «зросійщення морфології, ортографії, рос. вимова слова (зм'ягчення). Чому ж тоді речі не називати своїми іменами? Адже ж «совєтизація» там править лише ширмою од стороннього ока, а взагалі лютує одверта московізація на всі застави.

Невимовно дивно, що автор десь заважив «пом'ягшення» в російській вимові слів, чого в москалів цілковито не знайти, тоді коли в нас навіть французький «Лоурд» переводиться на «Люрд».

Доповідь п. Кухара була настільки сумбурна ще й із наявністю московських слів, як: посібник, невідрадні (сумні), суржик, види (відміни), научний (науковий) і сила інших, що п. Чапленко вніс пораду, щоб із причин не на-

уковости доповіді, зняти її й не друкувати.

Третьою й останньою доповіддю була проф. Ковальова «Здобутки з українського мовознавства на еміґрації». Уже сам наголовок свідкує про її зміст. Адже ж здобутки мусять бути не «з» укрмовознавства, але саме мовознавства. У своїй же доповіді доповідач міг подати лише те, що десять чи кілька там мовників «Лише зрідка (давали) невеличкі, популярні статейки в поточній українській пресі й деякі окремі видання, переважно на циклостилі», бо «спеціяльного наукового органу для мовознавчих праць на еміґрації не було й досі нема».

Далі доповідач перерахував поіменно осіб, хто й у яких суто мовних питаннях працював. У словництві, наголосах, граматиці, назвознавстві, етимології історії тощо. Але все сказане доповідачем, навіть про «порівняльне слов'янське мовознавство» чи про монографію «Українські вчені», все це — тільки й лише... «наука заради науки», вже хоч би тому, що наших науковців-мовників майже ніде не чути.

Наші часописи, таки з нашою ж мовою, витворюють, — що лише хочуть, а правопис у нас іще й тепер невпорядкований. Та, що більше! самі науковці-мовники ще й досі не узгіднили мовної речівні (фразеології), а тим більше слівні (термінології) й завдяки цьому редактори й далі йдуть, хто до ліса, а хто — до біса. Пишуть, як кому на душу Бог покладе, не надаючи особливої ваги чистоті мови, якою вони розмовляюють щодня зі своїми читачами.

Унаслідок цього всього запанувала всюди: часописи, жорнали, книги — така жахлива, з дозволу сказати, «мова», де ані писаки, ані редактори, очевидно, не розуміють уже котре зо слів наше, а котре чуже. А часто-густо подають і чуже й наше слово поруч, як скажімо: «воля і свобода» тоді, як треба було б «воля й вільність», або «подяка й признання» (суто московське слово) чи «нотатник і записник», «аргументом і доказом», «пахощів і ароматів», «совісті й сумління», здивовання й заскочення», «торжественні й урочисті», «кольорами й барвами», «слушно й правильно», «договір і домовлення», «змовники і заговірники». Словом усього й не перерахувати.

Чи ж можлива річ, щоб ми, поневолена велика нація, ненавидячи всією душею московських поневолювачів, а разом із тим користали московською слівнею, як ото подані вище, або ось кілька інших прикладів (у дужках будуть українські слова): «Можна опридiлити (визначити) антропологічно», «Відкидає припущення чи виводи (висновки)», «Трипільську культуру відкрито (виявлено) в Україні недавно й недивлячись (незважаючи) на масові (чисельні) розкопи»», «Народня маса (гуща) завирувала з негодування (обурення)», «Громада відмічує (відзначає) роковини».

Це лише тисячна частка того, що легко подибати в кожному часописі лише за один тиждень. Усе це сміття іде в народну гущу, читач засвоює й... і з такою «мовою» іде між людей, де й защiплює. І, якщо один священик писав у «Свободі» (Ч. 206) «Бережи рідну хату, бо чужинець хоче її знову загарбати й іще гірше зруйнувати», то треба до цих слів додати «Бережімо нашу мову, бо якщо домішуватимемо чужих слів, то тим самим допоможемо чужинцеві забрати в нас і мову нашу й нас самих».

За такого стану нашої мови й у Краю, де займанець і поневолювач примушує не лише розмовляти російською мовою, але й підсипує в нашу мову свою слівню, витискаючи наші народні слова, — а у нас, на вигнанщині, ще більше лихо вже тим, що ми посеред чужої мовної стихії мусимо всотувати слова наших сусідів і господарів, за отцих умов, коли ми стоїмо сливе на крайку мовної загибелі, ніхто з наявних на тому «філологічному» З'їзді «півнауки», навіть не заікнулися хоч би словом в захист нашої мови.

Чи не вважає наше суспільство за потрібне висловити свою думку, ваговиту й сувору, з приводу стану нашої мови й, головне, ставлення до неї наших науковців і редакторів? Якщо ми хочемо й маємо право обвинувачувати Москву в культурному «геносиді», то не доводьмо ж сами себе до московщення. Очищаймо нашу мову від московських слів і зворотів, але не вельми захоплюймося й чужими латинізмами, як один часопис, певно не знаючи чи то не хотячи знати, що «Америка» ще 10 років тому телеграф назвала була далекопис, а телеграму — далекописка, у статті подав і «депешу» й «телеграму», але уник подати своє власне.

М. Лавренко

СТУДІЙНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОДВУ

Заходами Організації Державного Відродження України і її Братніх Організацій 15 і 16 листопада була зорганізована при нагоді Світового Конґресу Вільних Українців у Нью Йорку Студійна Конференція присвячена сучасній суспільно-політичній дійсності в Україні. В конференції взяли участь представники Українського Націоналістичного Руху й Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій з країн Европи, Північної і Південної Америки й Австралії. Серед гостей були Голова Проводу Українських Націоналістів, Олег Штуль-Жданович, який відчитав за неприсутнього автора одну з доповідей, Голова УНРади — д-р Яків Маковецький, Владика Олександер Новицький, єпископ Української Православної Церкви в ЗДА, який склав привіт від Церкви, проф. Юрій Бойко, інж. Дмитро Андрієвський, проф. Олександер Грановський та ряд інших провідних діячів нашого суспільно-політичного життя.

У програму конференції увійшли чотири доповіді:

«Ідеологічна криза в ССР та Україна» — проф. Богдан Боцюрків; «Сучасний суспільно-політичний стан в Україні» — А. Заревівський (доповідь відчитав ред. О. Штуль); «Край і еміґрація» — ред. Ярослав Гайвас; «Боротьба з большевизмом по цей бік залізної заслони» — інж. Осип Зінкевич.

У широкій дискусії над доповідями заторкнено і обговорено цілий ряд питань зв'язаних з завданням еміґрації й організацій системи Українського Націоналістичного Руху щодо допомоги національно-визвольному процесові в Україні та спротивові московському русифікаційному наступові на Україну.

Конференція схвалила й передала Світовому Конґресові Вільних Українців резолюції, в яких звертається до Конґресу з закликом засудити московський русифікаційний наступ на Україну й безправні арешти і засуди діячів української культури за те тільки, що вони домагалися для українського народу таких же прав, які мають росіяни в ССР і Україні, та зробити заходи перед міжнародніми організаціями й загальною суспільною думкою вільного світу для допомоги невинно арештованим і ув'язненим діячам української культури та їхнім родинам.

ПІДСУМКИ СТУДІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Ідеологічна криза в СССР

Вимушений життьовою конечністю процес десталінізації підсилив віддавна вже існуючу в СССР ідеологічну кризу, привів до відосередніх тенденцій так між окремими країнами большевицького бльоку як і внутрі СССР.

Відірвання міту про партійну непомильність і всесильність, при зростаючих ідейних та культурних впливах з-закордону, викликали в радянському житті критичні, а то й позиційні течії, зокрема серед творчої інтелігенції й студентства. Ці тенденції спрямувалися в напрямку домагань більшої особистої і творчої свободи, раціональности, правопорядку, історичної правди й інтелектуальної чесности.

У російському суспільстві ідейні тенденції йдуть по лінії двох орієнтацій: «західньої» тобто орієнтації на духові традиції Заходу, й «слав'янофільської», а радше орієнтації на чисто російські традиції, в напрямку централізму і російського нео-фашизму, та відкидання національних прагнень неросійських народів СССР. Партія, намагаючись лявірувати між обома тенденціями, йде більше по лінії чисто російських націоналістичних тенденцій.

Російські шовіністичні тенденції й русифікаторська політика партії викликали й підсилили серед неросійських народів, зокрема в Україні, спротив та домагання рівних з росіянами прав, законности, свободи думки і слова.

Конкретно ці суто-українські аспірації, що мають свої паралелі у прагненнях інших неросійських народів, такі:

1. Визнання за українською мовою й культурою офіційного державного статусу в Українській РСР.

2. Надання українцям поза межами УРСР таких же мовних і культурних та освітніх прав, які мають росіяни в УРСР.

3. Припинення дискримінації проти українців в державних і господарських установах УРСР, припинення вивозу українських фахових кадрів з УРСР та ввоження на їх місце росіян, і відбування військової повинности громадянами УРСР на території України.

4. Відрусифікування українського шкільництва, державних, партійних, господарських та наукових установ.

5. Повна регабілітація української історичної, культурної та наукової спадщини та суверенність українського культурного процесу.

6. Рівноправність УРСР з РСФСР щодо республіканських прав на республіканські збройні сили, безпосередніх дипломатичних та інших контактів з закордоном.

7. «Українізація» комуністичної партії України і усамостійнення її від диктату Москви.

Відкриті виступи «шестидесятників», як речників цих національних домагань, треба розглядати як вияв думання ширших кіл української суспільности.

Сучасний стан в Україні

Сучасна боротьба за українську мову, культуру і українську духову самобутність в Україні є важливим процесом, який може стати переходовим станом до політичної боротьби.

Національний спротив в Україні покищо зосереджується серед творчої інтелігенції, здебільша молодшого покоління. Тому що комуністична партія в Україні це назагал «апаратчики» і філіял Москви, серед української молодої інтелігенції існує негативне ставлення до «політики», тобто партії.

Одним з факторів формування національних аспірацій була зустріч із Західньою Україною після війни і вплив еміґрації.

Особливо важливим моральним моментом у явищах національного спротиву інтелігенції треба вважати велику жертвенність цих експонентів нової течії, їхню готовість терпіти за їхні переконання та факт організування допомоги засудженим.

Треба також підкреслити духову ідентичність між краєм і еміґрацією в оцінці явищ і процесів, що відбуваються в Україні. На черзі викристалізування самої програми цієї культурної революції в Україні, в чому багато може допомогти реалістична програма еміґрації по відношенні до краю.

Наші завдання

Український Націоналістичний Рух, стоячи на своїх засадничих програмово-політичних позиціях, повинен постійно шукати нових методів праці під аспектом України.

Хоч ОУН ще під час останньої війни переключила тягар своєї діяльности на духово-політичний відтинок, то тепер, в обличчі існуючого стану в Україні, посилення політично пропагандивної праці стає особливо важливим. Важко повністю передбачити майбутнє сучасного процесу національного ферменту в Україні, але нам треба в цей процес включитися, щоб:

1. допомагати тим силам, які протиставляться большевицькій практиці й шукають своїх власних шляхів; 2. відповідньо спрямувати теперішню «культурницьку» роботу й боротьбу в Україні; 3. поширити засяг національного ферменту; 4. змобілізувати допомогу засудженим діячам українського культурного процесу та їхнім родинам.

Конкретно наша діяльність на еміґрації на протибольшевицькому відтинку повинна узглядднити таке:

1. Підготови людей до ідеологічних ударів з большевиками і протинаступу на них, де тільки на це існуватимуть можливості.

2. Активізації протестних акцій проти російської політики в Україні.

4. Шукати засобів для матеріяльної допомоги політв'язням в Україні та їхнім родинам.

РЕЗОЛЮЦІЇ СТУДІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Організацій — Українського Золотого Хреста, Академічного Товариства «Зарево» і МУН — з участю представників Товариства «Відродження» (Аргентина), Хліборобсько-Освітнього Союзу (Бразилія), Об'єднання Українців у Великій Британії, Української Національної Єдности (Франція) і Українського Національного Об'єднання Канади, заслухавши доповіді про сучасний стан в Україні, звертається до Світового Конґресу Вільних Українців з закликом:

1. Засудити шовіністичний російський погром діячів української культури в Україні проявлений у безправних засудах та ув'язненні численної української творчої інтелігенції, серед них Ярослава Геврича, Богдана й Михайла Горинів, Панаса Заливаху, Дмитра Іващенка, Святослава Караванського, Євгенію Кузнецову, Михайла Масютка, Валентина Мороза, Михайла Озерного, Михайла Осадчого, Анатолія Шевчука та багатьох інших, та врешті В'ячеслава Чорновола за те, що він став в обороні засуджених.

2. Засудити виявлені в цих засудах і арештах:

а) порушення основних людських прав, які гарантує Декларація Прав Людини, схвалена Об'єднаними Націями і яку підписали уряди УРСР та СРСР; б) потоптання конституції й законів СРСР і УРСР, що було виявлене у формі закритих судів, способів арештів і допитів; в) поступове і плянове фізичне нищення засуджених у концентраційних таборах; г) дискримінацію й переслідування родин ув'язнених і засуджених.

3. Підняти перед Комісією Прав Людини справу порушення цими засудами прав гарантованих Декларацією Прав Людини та домагатися переведення слідства над порушенням цих основних прав діячів української культури, яких ув'язнено й засуджено тільки за те, що вони домагалися для українського народу таких же прав, які мають росіяни в СРСР і УРСР.

4. Звернутися до Економічної, Суспільної і Культурної Організації при Об'єднаних Націях з проханням звернути увагу, прослідити та засудити пляновий російський наступ на українську мову й культуру в Україні.

5. Звернутися до міжнародніх релігійних організацій з закликом засудити релігійні переслідування та нищення українських Церков в Україні.

6. Просити Міжнародній Червоний Хрест про посередництво у матеріяльній допомозі ув'язненим та їхнім родинам.

7. Довести до відома громадської опінії країн вільного світу справу послідовного і плянового нищення російським режимом в Україні духової субстанції українського народу.

За ЦУ ОДВУ
Д-р Богдан Гнатюк — голова
За Президію Конференції
Юрій Пундик — голова

ПРЕСА І ЧИТАЧ

«Випадок вартий співчуття»
«Вільне Слово» Ч. 46

У грудні минулого року московське видавництво «Связь» випустило в світ 80-тисячним тиражем книжку В. Карлінського «Марка зовет в путь» (редактор Н. В. Мойсеєнко). В ній ідеться про незвичайнні долі деяких поштових марок.

У розділі «І марки ніколи помиляються«, наведено кілька випадків неуважного ставлення художників до окремих, нібито незначних, деталей, що призводило до появи марок у світ з прикрими неточностями в малюнках.

Такий, на думку В. Карлінського, «достойный со жаления случай» стався і з маркою, виданою в 1961 році на честь 100-річчя від дня смерті Т. Г. Шевченка («Случай с «Кобзарем», стор. 73-75.)

Суть цього «випадку» зводиться ось до чого.

Кажучи словами автора, марка виконана оригінально: ліворуч на спеціяльному купоні наведено строфу із «Заповіту» українською мовою з автографом: «Т. Шевченко». на самій же марці, поруч з портретом великого поета роботи І. Крамського, зображено розкриту книгу. Та розкрита книга здалася В. Карлінському не чим іншим, як титульним листом першого (1840 р.) видання «Кобзаря» з малюнком, виконаним художником В. Штернбергом спеціяльно для цього видання.

Що ж так обурило В. Карлінського?

Но, первое издание стихов поэта, как известно (кому? — Л.Б.), вышло в Сант-Петербурге в 1840 г. на **русском языке** (підкреслення В. Карлінського, Л.Б.) иназивание оно имело поэтому в русском переводе «Кобзарь»! А на марке из називания сборника убран мягкий знак (видимо, чтобы звучало оно по-украински: «Кобзар»), чем допущена явная (?) историческая (!) неточность. Любопытно, из-за того, что убрана буква, название «Кобзар» на марке кажется (!) написанным не по средине страницы, а сдвинутым влево. . .»

Для більшої «переконливости» В. Карлінський наводить поруч фотознімки поштової марки, про яку йдеться, і титульного листа першого видання «Кобзаря» 1840 р.

Коли б автор завдав собі щонайменшого клопоту на те, що уважніше придивитися, а бодай побіжно глянути на «Кобзар», зображений на марці й порівняти його з титульним листом першого видання «Кобзаря», то він би легко переконався, що йдеться про цілком різні речі.

Справді-бо на малюнку В. Штернберга бачимо кобзаря котрий сидить на присьбі під хатою і грає на кобзі,а поруч стоїть хлопчик - проводир у капелюшку з посохом і торбиною через плече і грається з собачкою. На титульному листі «Кобзаря», зображеного на поштовій марці, сюжетно схожий малюнок із малюнком В. Штернберга, але це малюнок зовсім ін. художника, який довільно передав сюжет В. Штернберга спеціяльно для поштової марки.

Та це В. Карлінського не обходить. Помилившись раз, В. Карлінський за принципом - «чим далі в ліс, тим більше дров» помиляється ще кілька разів. Побачивши в слові «Кобзарь» м'який знак, він твердить, буцімто перше видання «Кобзаря» вийшло в перекладі російською мовою і тому назву мало в російському перекладі «Кобзарь» .А художник (автор марки), мовляв, прагнучи будь-що «українізувати» марку, самочинно викинув м'який знак із слова «Кобзарь», чим «допустив явну (!) історичну неточність».

Ставимо до відома В. Карлінського і видавництво «Связь», що перше видання «Кобзаря» Т. Г. Шевченнка (1840 р.)було здійснено **укра-**

інською мовою, а не в російському перекладі, як то вигадав В. Карлінський.

Яскравим свідченням цього (крім усього іншого) є, зосібна, й рецензія на «Кобзар» 1840 р., опублікована в журналі «Современник» того ж року, в якій між іншим, зазначалося: «Серед усіх творів поезії, що з'явилися за ці місяці, один останній варти уваги. **Він написаний по-малоросійськи....** (підкреслення наше **Л.Б.**). Ті хто розуміє малоросійську мову, прочитають цю збірку, звичайно, із задоволенням і вдячністю».

Що до м'якого знаку, який збив спантелику В. Карлінського, то він стояв у слові «Кобзарь» не тому що це був переклад російською мовою, а тому, що, за тогочасним правописом, не тільки «кобзарь», а й «гончарь», »«кожнярь», «шинкарь», писали з м'яким знаком (див. «Словник Української мови» Б. Грінченка).

Як бачимо, «випадок» і справді «вартий співчуття».

Леонід Бойко

●

Конференція СФУЖО в Курітібі

«Українка в світі» Ч. 3

В днях 24 і 25 червня 1967 року в м. Курітіба (Бразилія) відбулася Перша Конференція складових частин СФУЖО на Полудневу Америку. Ця Конференція співпала і відзначила з ювілеями 75-ліття поселення Української еміграції в Південній Америці і з 50-літтям відновлення Української Державности, що наділила українську жінку повними громадянськими правами.

З цієї радісної й урочистої нагоди учасниці Конференції вітають ввесь український нарід, зокрема наших посестер на Україні. Вітають українські Церкви обох віровизвань, що є остоями не лиш релігійного і народнього, але також і національного життя.

Конференція вітає СФУЖО — душу, мозок, координатора і дорадника організованого жіночого українського життя. Конференція оцінює повністю велич праці пророблéної СФУЖО, одним з показників якої є саме ця зустріч українок з країн Південної Америки.

Конференція вітає Хліборобсько-Освітній Союз з нагоди 45-ліття його заснування і висловлює признання за його велику і корисну роботу для добра української громади в Бразилії.

На Конференції заслухано доповіді: 1. Ідейні основи і праця СФУЖО, п. Ірина Павликовська. 2. Українська іміграція в Бразилії, проф. - Оксана Борушенко. 3. Суспільна опіка, д-р Ірина Рибка. 4. Основи виховання і фактори цього виховання, інж. Ольга Бандура. 5. Допомога матері у збереженні укр. традиції і культури, п. Євгенія Б. Мазепа.

●

Рішення Української Делеґації у Римі

«Пресовий Бюлетень УХР» ч. 72 ,

на Світозому Об'єднанні Апостольства Мирян

Українська Делеґація на Світовий Конґрес Апостольства Мирян, яка об'єднала делеґатів із 9 різних країн (Півд. та Півн. Америки та Канади) рішила використати факт з'їзду представників 10 різних організацій мирян, щоб проаналізувати актуальне положення Церкви, і відповідно до того прийняти рішення щодо мибутньої активности мирян. Делеґати однодушно дійшли до переконання, що відродження Церкви в Україні залежить насамперед від сили, активности, динамічности, а зокрема від внутрішнього змісту Української Помісної Церкви поза межами Батьківщини, як великої Духово-моральної ЄДНОСТИ. Ця Церква так довго може устоятися, як довго свою єдність збереже, а до цього насамперед потрібна Церкві єдність дії, заґарантована єдністю проводу. Українські миряни повинні активно заанґажуватися, щоб спопулярізувати ідею патріархату,а як довго ідея патріархату не є вирішена, єдність Церкви повинна символізувати Конференція Владик Української Помісної Церкви у діяспорі, очолена українським Первоієрархом та Верховним Архиєпископом, Митрополитом-Ісповідником, згідно із бажаннями св. Отця, висловленими в часі історичнної авдієнції, коли Папа Павло вказав на мотиви номінації Блаженнішого Йосифа кардиналам, який став би для нас ннайбільшим авторитетом у нашому внутрішньому озбиттю.

Справа Українського Патріархату повинна бути підкреслена на блиському СКВУ, і делеґація уповноважила Президію до виступу на СКВУ із відповдними внесками щоб на зовні можна було покликатися на авторитетну опінію цього українського Парляменту вільної думки і вільних наших бажань. Впродовженні, поінфомував проф. Янів, що і ціяльностеві пляни йдуть в тому самому напрямі,щоб тільки ще скріпити єдність візією наших далекосяжних завдань на фоні Вселенскої Церкви, коли то Україна повинна б сказати також своє слово.

НЕВІДЖАЛУВАНА ВТРАТА

22-го грудня 1967 відійшов у Вічність незабутній друг — ВАСИЛЬ ДОРОШЕНКО. При надзвичайно численній участи українського громадянства, похорон відбувся дня 26 грудня з собору св. Володимира в Чікаґо.

Покійний народився 13 січня 1910 р. в селі Новоіванівка на Харківщині. Вищу технічну школу закінчив в Слов'янську (Донеччина). В 1939 р. змобілізований в червону армію, короткий час перебуває на західних землях України. Скриваючись перед вивозом на схід московськими большевиками, діждався Покійний приходу окупантського німецького війська в Донеччину. В 1943 р. напередодні поновного приходу большевиків, виїздить до Вестфалії, де перебуває до 1945 р. В серпні 1945 переїздить до Ганноверу. В листопаді 1948 виїздить з родиною до Ст. Павло, Бразилія. В 1958 р. ми мали щастя вітати Його в Чікаґо.

Нам довелося запізнати Покійного в 1946 р. в Ганновері. Їдучи на цю зустріч, ми мали якнайпозитивніші інформації про особу і працю Небіжчика в рядах Українського Націоналістичного Руху. Хоч формально не вступив Він до ОУН в час свого побуту на ЗУЗ з червоною армією, то вже тоді зв'язався з націоналістичним підпіллям. Формальність виповнив Він в перших днях німецької окупації.

Все такі наші інформації при зустрічі виявилися недокладними й неповними. Це була перш за все хрустальна людина з неописаною любов'ю до українського народу. Людина високої особистої культури, прямо безмежної жер-

Сл. п. Василь Дорошенко з Владикою Іоаном в

твенности, працьовитости і приміругідної витривалости в національній праці.

При тому всьому Він зумів свою повсякчасну національну працю, гармонійно й належно пов'язати з обов'язками мужа й батька. Він завжди, майже при кожній нашій зустрічі, згадував про свою Дружину Анну, дочку Людмилу і сина Анатолія. Він так гаряче бажав дати своїм дітям освіту й любов до знедоленої України, як гаряче любив Він її і завжди нарікав на брак змоги підвищити свою освіту в окупантських московських обставинах. Всевишній вислухав Його прохань і його праця в цій площині увінчана успіхами високої освіти Його дітей, а напевно й любови до сторозтерзаної України.

Хоч і фізично Він відійшов від нас, — пам'ять і праця Його, цеї спокійної, працьовитої і жертвенної людини — нікого не залишила самітним: ні Родину, ні Друзів. Вона залишиться в нас.

М. П.

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

To:

